

5. KORPUSZNYELVÉSZETI MÓDSZEREK AZ OKTATÁSBAN

5.1. Bevezetés

Jól ismert tény, hogy a tudományos eredmények megjelenése és az oktatásba, valamint tankönyvekbe való bekerülése között általában hosszú évek telnek el. Jóllehet az első elektronikus korpusz megjelenése óta 40 év telt el, a korpusznyelvészeti igazából csak körülbelül 10 évvel ezelőtt kezdte igazán éreztetni hatását az oktatásban. Az utóbbi néhány évben azonban a *korpusz* és *korpusznyelvészeti* kifejezések a nemzetközi nyelv-tanári körökben és konferenciákon kimondottan gyakran hallott kifejezésekké váltak. Ezek alapján úgy véljük, hogy egy jól felkészült nyelvtanárnak, függetlenül attól, hogy anyanyelvi vagy idegen nyelvi oktatással foglalkozik-e, ismernie kell majd a korpusznyelvészeti alapjait és az erre építő pedagógiai módszereket, és tanítási anyagok készítését.

Több akadály is van ezen a téren a nyelvtanárok önképzésének, nem csak Magyarországon, de más országokban is. Az első akadály az angol nyelv lehet, hiszen a szakirodalom nagy része angol nyelven jelenik meg, még abban az esetben is, ha más nyelvről készült a tanulmány. Az angolul jól tudók számára az internet sok információval szolgálhat, de igazából nem pótolhatja egy korpusznyelvészetről szóló könyv szerepét, és bizony ezek ára igen borsos is lehet. Sokak számára a számítógép az akadály, hiszen már a pusztán említése is ellenszenvet vált ki. Bízunk benne, hogy e fejezet elolvasása után kíváncsiságuk legyőzi majd esetleges negatív érzéseiket, és kipróbálnak legalább néhányat az ajánlott gyakorlatok közül.

A fejezet célja az, hogy megfelelően tájékoztassa az olvasót arról, hogy milyen más forrásokból szerezhetnek be információt (konferenciákról, publikációkból) a korpusznyelvészeti oktatásban való felhasználásáról, és hogy milyen lépéseket javasolunk megtenni annak érdekében, hogy a saját tanítási gyakorlatukban is használhassák ezeket a módszereket. A különböző feladatok és gyakorlatok bemutatásakor nem a teljességre törekedtünk, hanem gondolatébresztőnek szántuk azokat.

5.2. Konferenciák és publikációk

Az egy-egy kutatási területre összpontosító konferenciák és publikációk megjelenése bizonyítja azt, hogy az adott szakmában az e téma kutatásával foglalkozók száma és a kutatás fontossága indokolja azt, hogy önálló konferenciát rendezzenek. Így a korpusznyelvészeti oktatásban való felhasználását vizsgáló kutatások iránti érdeklődés megnövekedésének eredményeként, számos e témának szentelt, vagy e témának is megfelelő fórumot biztosító konferenciákat rendeztek meg. A Teaching and Language Corpora

(‘Oktatás és nyelvi korpuszok’) konferenciát 1994 óta két évente rendezik meg. Ezt követte két másik konferencia a Practical Applications of Language Corpora (‘Nyelvi korpuszok gyakorlati alkalmazásai’) és a Corpus Use and Learning to Translate (‘Korpuszhasználat és a fordítás tanulása’) 1997-ben. Az előbbit szintén két évente rendezik, ami azt jelenti, hogy a konferenciák váltakoznak ugyan, de minden évben van legalább egy olyan konferencia, ahol a korpuszok oktatásban való használatával kapcsolatos új kutatások eredményeit közzé lehet tenni. A fordítás tanítására vonatkozó konferencia hosszabb időközönként kerül megrendezésre, ez valószínű, hogy speciális jellegéből fakad. Az 24. táblázat összefoglaló képet ad a korpuszok oktatásban való felhasználásával foglalkozó konferenciákról. A táblázatot Federico Zanettin honlapjáról (<http://www.federicozanettin.net/sslmit/cl.htm>) vettük, és ezt egészítettük ki.

A konferenciákon elhangzott előadásokból a legtöbb esetben könyvet is készítettek, amelyek megvásárolhatók. E könyvben már sokszor elhangzott frázist kell itt megismételnem: a cikkek ezekben is angol nyelven jelentek meg. Számos előadás anyaga vagy annak részei az előadók vagy a konferencia honlapjáról is letölthetők. Így például a <http://www-gewi.kfunigraz.ac.at/talc2000/Htm/index1.htm> címről, a TaLC 2000 honlapjáról az előadások absztraktjai és egyes poszter előadások, valamint számos PowerPoint előadás még most is letölthető. Ha az előadást nem is pótolhatják ezek, számos hasznos információ és számadat segíthet a további anyagok felkutatásában.

TaLC (Teaching and Language Corpora)	PALC (Practical Applications of Language Corpora)	CULT (Corpus Use and Learning to Translate)
• TaLC 1994 (Lancaster, UK) • TaLC 1996 (Lancaster, UK) • TaLC 1998 (Oxford, UK) • TaLC 2000 (Graz, Austria) • TaLC 2002 (Bertinoro, Italy) • TaLC 2004 (Granada, Spain)	• PALC 1997 (Lodz, Poland) • PALC 1999 (Lodz, Poland) • PALC 2001 (Lodz, Poland) • PALC 2003 (Lodz, Poland) • PALC 2005 (Lodz, Poland)	• CULT 1997 (Bertinoro, Italy) • CULT 2000 (Bertinoro, Italy) • CULT 2004 (Barcelona, Spain)

25. táblázat: A korpuszok oktatásban való használatával foglalkozó konferenciák

A PALC 2005 rövidítésében ugyan nem változott, de nevében kisebb módosítás történt, így idén először a Practical Applications in Language and Computers (‘Gyakorlati alkalmazások a nyelvben és a számítógépek’) címmel tartják, melynek általános témája az informatika fejlődésének eredményei és azok felhasználásának kapcsolata a nyelvi és nyelvészeti területeken. Az előadások elfogadásának előfeltétele, hogy korpuszvizsgálatra épüljenek, és a 12 ajánlott témából három kimondottan az oktatásra vonatkozik – ezek a következők:

- idegen vagy második nyelv elsajátítása,
- nyelvtanítási anyagok és nyelvi korpuszok,
- nyelvtanítás és tanulói korpuszok.

Természetesen a konferenciakiadványok mellett számos könyvet és cikkgyűjteményt szenteltek a korpuszok oktatásban játszott szerepének és az eredmények bemutatásának. Itt szeretnénk megemlíteni néhány olyan kötetet, amely átfogó képet ad. Elsőként jelent meg a *Teaching and Language Corpora* ('Oktatás és nyelvi korpuszok') (1997), melyet a *Learner English on Computer* ('Tanulói angol nyelv számítógépen') (S. Granger, 1998) és a *Rethinking Language Pedagogy from a Corpus Perspective* ('A nyelvpedagógia átgondolása korpuszszempontok szerint') (Lou Burnard & McEnery, 2000) követték. A *Small Corpus Studies and ELT: Theory and Practice* ('Tanulmányok a kisméretű korpuszokról és az ELT: Elmélet és gyakorlat') (Ghadessy *et al.*, 2001), *Learning with Corpora* ('Tanulás korpuszsal') (Aston, 2001), *Computer Learner Corpora, Second Language Acquisition and Foreign Language Teaching* ('Számítógépes tanulói korpusz, második nyelv elsajátítása és idegennyelv oktatás') (Sylviane Granger *et al.*, 2002), és a *How to Use Corpora in Language Teaching* ('Hogyan használjunk korpuszokat a nyelvtanításban') (J. M. Sinclair, 2004) a legfrissebb kötetek ebben a sorban. Természetesen számos más könyvben is helyet kaptak az ilyen jellegű tanulmányok, de ezek a kötetek kizárólag e témával foglalkozó cikkeket tartalmaznak. A címek tulajdonképpen már el is árulják, hogy mennyire sokféleképpen lehet a korpuszokat felhasználni. A kötetekben szereplő cikkek címét látva nyilvánvaló, hogy a nyelvtanítás és a nyelvészet minden területén alkalmazhatók a korpuszok. Természetesen az egyetemi szintű szakképzés esetében, tehát a nyelvészek, nyelvtanárok, fordítók, tolmácsok esetében magát a korpusznyelvészetet is tanítják, amely nélkül nehéz lenne elképzelni a modern szakemberképzést. De még az egyetemi oktatás keretében is a szaktantárgy szerep mellett a nyelvtanulást segítő funkcióját is megtartja.

Mint láthatjuk, több ezer oldal jelent már meg a korpusznyelvészet szerepéről az oktatásban, így a fejezet következő részében néhány példával illusztrálva igazából csak ízelítőt adhatunk, hogy milyen tanítási anyagokat készíthetünk segítségével.

5.3. Számítógéppel és nélküle

A korpusznyelvészet oktatásban való használatának ideális módja az lenne, ha a diákok maguk kutathatnának a nyelvi szintjüknek és tanulási céljaiknak megfelelő korpuszokban. Ehhez persze szükség lenne megfelelő korpuszokra, programokra, számítógépes teremre, az ezekhez jól értő nyelvtanárra és a számítógépet gond nélkül kezelni képes, motivált és érdeklődő diákokra. A rideg valóság valószínűleg az, hogy magunknak kell megfelelő korpuszt összeállítani a diákok számára, ha azt kívánjuk, hogy ők maguk is használhassák ezeket. A megfelelő programok drágák, így jó, ha a tanár gépére meg tudják venni. A számítógépes termet a legritkább esetben használhatja halandó nyelvtanár nyelvórák tartására, hiszen az „nem arra való”. Talán a diákok sem biztos, hogy olyan lelkesek és kíváncsiak, hogy ilyen új „játékokat” kipróbáljanak, hiszen igazából csak a vizsgán szeretnének már túl lenni. Talán eltúloztam? Valószínű. De biztos, hogy minden tanár helyzete és diákjai különbözőek, így általános érvényű tanácsot nem adhatunk, mindenkinek önmagának kell megtalálnia a legmegfelelőbb megoldást az adott helyzetben.

Ha minden tárgyi feltétel adott, akkor is szükségszerűnek látszik egy bizonyos fokozatossági elvet követni. Ez vonatkozik a tanárookra és a diákokra is. A tapasztalat azt mutatja, hogy a legtöbb tanár először a korpusz alapú könyvek és CD-ROM-ok használatával kezd megismerkedni, majd ezután magukkal a meglévő korpuszokkal, mégpedig olyan célból, hogy saját kérdéseire vagy diákjaiéra választ kapjon. Ilyen lehet például az, hogy „Mi a különbség X és Y között?”, vagy „Mikor használjuk A-t és mikor B-t, ha majdnem ugyanaz a jelentésük?”. A „késztermékek” alaposabb megismerése után érdemes csak saját anyagok készítésével próbálkozni. A korpuszok esetében ez az interneten elérhető korpuszokat jelenti, mert ezekhez viszonylag könnyen kezelhető keresőprogramok is tartoznak. A magyar nyelv esetében a Magyar Nemzeti Szövegtár (MNSZ) használata lehet az első lépés. Az angol nyelv esetében már sok más „késztermék” is létezik, amelyek korpuszelemzésekre épültek. Ezek rendszeres használatával jobban megismerhetjük, hogy milyen jellegű feladatok léteznek, és azok mintájára készíthetünk majd később saját tanítási anyagokat. A legegyszerűbb, ha a feladatok típusát követjük, és csak a tartalmukat változtatjuk meg először.

A harmadik lépés tehát a saját anyag készítése és azok használata a tanórákon. Ehhez az előző fejezetben leírt programok használatát javasoljuk. A saját kutatások eredményeit is fel lehet használni feladatlapok készítéséhez, de a kiválasztott konkordanciákhoz is készíthetünk feladatsort.

Azt tartjuk ideálisnak, ha a diákok maguk használják a korpuszt, de ehhez megfelelő korpuszra van szükség, hiszen míg az előzőekben minden a tanár szűrőjén keresztül került a diákok kezébe, ebben az esetben a diák és a korpusz között közvetlen kapcsolat áll fenn. A diákok használatára készült korpuszok kisebb méret esetén is megfelelőek, sőt talán kíváncsiak is tűnnek. Az információáradat vagy érthetetlen adathalmaz nemhogy segítené a tanulást, hanem hátráltatja azt.

5.4. A késztermékek

Az javasoltuk, hogy első lépésként ezekkel ismerkedjenek meg, ha lehet. Az angol nyelv bővelkedik ezekben, de a többi nyelv igen szegényes e téren. Így elképzelhető, hogy sokaknak át kell ugraniuk ezt a lépést, és bele kell vetniük magukat a korpuszok használatába. Bízunk abban, hogy az olvasó is egyetért azzal, hogy az angol példák leírásával való megismerkedés nem időpocsékolás, és nem csak az angolul beszélőknek szól, hanem mindenkinek, hiszen ezek példaként szolgálnak arra, hogy milyen publikációk hiányoznak más nyelvek esetében, és még esetleg ötletet is adhatnak egy könyv, segédanyag vagy előadás elkészítéséhez.

5.4.1. Az egynyelvű tanulói szótárakról

5.4.1.1. Bevezetés

A korpusznyelvészet elterjedésében a legnagyobb szerepet véleményünk szerint a nyelvtanulók számára készült korpusz alapú egynyelvű angol szótárak játszották, és

ezek mintegy sűrítve tartalmazzák a korpuszvizsgálatok eredményeit, mindenki számára könnyen hozzáférhető módon. Ezért e fejezetet ezek ismertetésével kezdjük. A szótárak tárgyalásánál óhatatlan az is, hogy ne csak szorosan a korpusznyelvészethez való viszonyukról essen szó, hanem arról is, hogy miért olyan fontos ezek használata a nyelvtanulásban már kezdő szinten is.

Az első korpuszra épülő egynyelvű tanulói szótár a *CollinsCOBUILD English Language Dictionary* (J. Sinclair, 1987a) volt, melynek példáját szinte kivétel nélkül minden szótárkiadó követte. Ez egyben azt is jelentette, hogy a kiadók szótáreladásuk növelése érdekében jelentős ismeretterjesztő szerepet is játszottak, hiszen a termékeiket leíró honlapokon, szórólapokon és előadásokon a korpuszokat és azok használatának előnyeit viszonylag részletesen leírták.

Az egynyelvű szótárak, mint amilyen például a *Magyar értelmező kéziszótár* (Pusztai, 2003) is, azzal a céllal készültek, hogy a nyelv szókincsét összegyűjtsék és pontos jelentésüket vagy jelentéseiket meghatározzák. Az anyanyelvi beszélők számára készült szótárak esetében is több változat készül általában. Vannak teljességre törekvő nagyszótárak és azok rövidített változatai, valamint léteznek gyerekek számára készített szótárak is. Az előbbiek csak terjedelmükben különböznek, az utóbbiaknak viszont figyelembe kell venni a gyerekek nyelvi szintjét és általános ismereteit.

Hasonlóképpen, a nyelvtanulók számára készülő szótáraknak is figyelembe kell venniük a tanulók speciális igényeit. Az angol nyelv tanításában már régen felismerték a lexika és a szótárak szerepét, így az 1920-as évektől kezdve olyan kutatások folytak, amelyek eredményeképpen megszülethetett az első egynyelvű tanulói szótár. A kutatások elsősorban Harold Edward Palmer, Michael West és A. S. Hornby nevéhez fűződtek. Az első ilyen szótár, a *New Method English Dictionary* (West & Endicott) 1935-ben jelent meg, és elsősorban az angol nyelv dekódolását, azaz az olvasást kívánta segíteni. Nem sokkal később, 1942-ben jelent meg az *Idiomatic and Syntactic English Dictionary* (Hornby *et al.*), mely általános használatra készült, és az angol nyelven való kommunikációt is elő kívánta segíteni. Ezt követte 1948-ban egy már ismerősen csengő című, a *Learner's Dictionary of Current English* (Hornby *et al.*). E két publikáció szolgált alapul a ma is jól ismert *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* (Wehmeier, 2005) készítéséhez, amelynek legutóbbi, hetedik kiadásában is ott látjuk A. S. Hornby (1898–1978) nevét. Az angol egynyelvű tanulói szótárak története iránt érdeklődők számára feltétlenül ajánljuk az *English Dictionaries and Foreign Learners: A history* (Cowie, 1999) című könyvet, mely a szótárak elemzése mellett rengeteg érdekes adatot tartalmaz a modern nyelvtanítás korai időszakáról.

5.4.1.2. Anyanyelvi szótár – tanulói szótár

A nyelvtanulók számára készített szótárak nem csak tartalmukban, hanem megírásuk módjában is különböznek az anyanyelvi beszélőknek készültektől. Természetesen mindkét szótár esetében a szótárkészítést anyanyelvi korpusz(ok) és az adott nyelv alapos elemzése előzi meg. Tulajdonképpen az anyanyelvi szótár készítéséhez ez elegendő. A korpusz vizsgálatokor egyes szavak és kifejezések gyakoriságát, kollokációikat, jelentésüket és használatukat elemzik a lexikográfusok. A tanulói szótár esetében nyelvtanulók

munkáiból készült, legtöbbször írott korpuszok elemzésével vizsgálják, hogy a diákok általában milyen hibákat követnek el, hiszen a szótárban valamilyen módon fel kell hívni a figyelmet ezekre a nehezen elsajátítható pontokra. Az idegen nyelv tanulását és tanítását kutató munkák eredményeit és nem utolsósorban a diákok és tanárok igényeit is figyelembe kell venniük a kiadóknak.

Az anyanyelvi korpuszok vizsgálatakor kiderül, hogy adott szavakat milyen gyakran használnak, és ezek a szöveg mekkora százalékát teszik ki. McCarthy (McCarthy, 2004: 11) példaként említi, hogy a Cambridge International Corpus beszélt észak-amerikai angol részében a leggyakrabban előforduló 1800 szó a teljes beszélt nyelvi korpusz 80 százalékát teszi ki. Ebből is kiderül, hogy ha diákjaink a céljaiknak megfelelő szókinccset tanulják, akkor gyorsabban és eredményesebben sajátíthatják el az idegen nyelvet. A legtöbb szótárban valamilyen módon jelzik azt, hogy az adott szó mennyire fontos a nyelvtanulás szempontjából (kulcs a Cambridge szótárakban, piros színű szócikk a Longman szótárakban, sarkára állított négyzetek a CollinsCobuild szótárakban stb.). Ilyen információt az anyanyelvi beszélőknek készült szótárak nem tartalmaznak.

A gyakorisági mutatók figyelembevételével a kiadók egy 2–3 ezer szavas szókészletet jelölnek ki, amelyet a szócikkek meghatározásainak megírásához használnak. Így tehát egy szótár 80–100 ezer szócikkét 2–3 ezer szóval is meg lehet magyarázni. Az egynyelvű szótárt sokat használó diák hamar megtanulja azt a szókinccset, amit a magyarázatok használnak, hiszen újra és újra ugyanazokkal a kifejezésekkel fog találkozni. A szótár meghatározásainak stílusát elsajátítva könnyen ki tudja majd fejezni magát akkor is, ha a megfelelő szót éppen nem ismeri. Ha a szótár írásakor elegendő 2–3 ezer szó a magyarázatokhoz, akkor a diákok is követhetik ezt a taktikát idegen nyelven való kommunikáció esetén, különösen, ha ez szóban történik, amikor nincs idő arra, hogy szótárban való keresgéeléssel töltsen valaki az időt. Ezen előnyökön kívül a szótár meghatározásai és példái a nyelvtani szerkezetek elsajátításában is nagy segítségre szolgálnak.

Sok esetben azonban egyes magyarázatok megfogalmazása nehézkes lenne, így az illusztrációk használata egyszerűbb megoldás. A nyelvtanulói szótárakban azonban nem csak ezen esetekben használnak képeket, hanem az idegen nyelven való kommunikáció és a szótanulás elősegítése érdekében tematikus, képes szótárhoz hasonló oldalakat is találunk. Tehát ezekben a szótárakban sokkal több vizuális információ és jelzés kell, hogy segítse a diákot, és e rendszernek jól áttekinthetőnek kell lenni.

Sajnos a magyar idegen nyelvként tanulók számára nem készült még szótár, így magyar példát csak a Magyar értelmező kéziszótárból választhattunk. A szótár CD-ROM változatában a *hód* címszó alatt ezt látjuk:

Európában kipusztulóban levő, kisebb kutya nagyságú, pikkelyes farkú, rágcsáló vízi állat (Castor fiber): a partba vájt, lakásul haszn. üregek közelében lerágott fadorongokból való ságos várat épít magának.

Az angol anyanyelvi beszélők számára készült szótárban (*The Random House Webster's Unabridged Dictionary*, 1997: 184) a *beaver* címszó alatt, mely szintén *hódot* is jelent, a következőt találjuk:

beaver¹,*Castor canadensis,*

Head and body 2½ ft. (0.8 m);

Tail 1 ft. (0.3 m)

**bea-ver¹** (bē'vər), *n., pl. -vers, (esp. collectively) -ver*

for 1; *v. -n.* **1.** a large, amphibious rodent of the genus *Castor*, having sharp incisors, webbed hind feet, and a flattened tail, noted for its ability to dam streams with trees, branches, etc. **2.** the fur of this animal. **3.** a flat, round hat made of beaver fur or similar fabric. **4.** a tall, cylindrical hat for men, formerly made of beaver and now of fabric simulating this fur. Cf. **opera hat, silk hat, top hat.** **5. Informal.** A full beard or a man wearing one. **6. Informal.** an exceptionally active or hard-working person. **7. Slang (vulgar).** **a.** a woman's pubic area. **b. Offensive.** a woman. **8. Textiles.** **a.** a cotton cloth with a thick nap, used chiefly in the manufacture of work clothes. **b.** (formerly) a heavy, soft, woolen cloth with a thick nap, made to resemble beaver fur. **9.** (*cap.*) a native or inhabitant of Oregon, the Beaver State (used as a nickname). – *v.i.* **10. Brit.** to work very hard or industriously at something (usually foll. by *away*). [bef. 1000; ME *bever*, OE *beofor, befor*; c. G *Biber*, Lith *bebrūs*, L *fiber*, Skt *babhrūs*] reddish brown, large ichneumon] – **bea'ver-like, bea'ver-ish, adj.**

beav-er² (bē'vər), *n. Armor.* **1.** a piece of plate armor For covering the lower part of the face and throat, worn Esp. With an open helmet, as a sallet or basinet. Cf. **bufte, wrapper** (def. 7) **2.** a piece of plate armor, pivoted at the sides, forming part of a close helmet below the visor or ventail. See diag. under **close helmet**. [1400-50; late ME *bavier, bavour* < MF *baviere* OF: *bib*), equiv. to *bave* spit, dribble + *-iere* < L *-āria*, fem. of *-āruis* –ARY; alteration of vowel in the initial syll. is unexplained]

55. ábra: A beaver címszó az anyanyelvi szótárban

A fentiekből láthatjuk, hogy a főnévi (9 db) és igei jelentések (1 db) egy szócikken belül szerepelnek, melyek között a vulgáris is megtalálható (7-es szám). Jelen esetben a számunkra legérdekesebb a legelső pont. Ha ezt megnézzük, akkor valószínű, hogy az angolul jól tudó olvasók is találnak számukra ismeretlen szót vagy szavakat. A szócikk végén szögletes zárójelben a szó etimológiáját is megtaláljuk, amire valószínű, hogy egy nyelvtanulónak semmi szüksége nincs.

A gyermekek számára készült szótárban talán kicsit érthetőbb meghatározást találunk (*Merriam-Webster Dictionary for Kids Online* <http://www.wordcentral.com/>):

Main Entry: ¹**bea-ver**

Pronunciation: 'bE-v&r

Function: *noun*

Inflected Form(s): *plural beaver or beavers*

1 : a large fur-bearing mammal that is related to the rats and mice, has webbed hind feet and a broad flat tail, and builds dams and underwater houses of mud and branches

2 : the fur of a beaver

56. ábra: A beaver¹ címszó az anyanyelvi gyermekszótárban

Az egyes pontban levő meghatározást látva is találunk olyan szavakat (pl. *mammal* és *hind*), amit egy magyar anyanyelvű nyelvtanuló valószínű, hogy nem értene. Érdekes, hogy kép nem szerepel a meghatározás mellett, csak az itt nem feltüntetett jelentése esetében, mely középkori páncélsisak egy bizonyos részére vonatkozik. Azt is megfigyelhetjük, hogy az előbbi 9 főnévi jelentésből itt mindössze kettő szerepel és az igei használat is külön szócikket képez.

A Merriam-Webster online, azaz frissebb változata sem jobb az első meghatározásnál:

¹ **bea-ver 1** or *plural beaver a*: either of two large semiaquatic herbivorous rodents” (*Castor canadensis* of No. America and *C. fiber* of Eurasia) having webbed hind feet and a broad flat scaly tail and constructing dams and partially submerged lodges

Nézzünk meg, hogy a tanulói szótárak hogy határozzák meg ugyanezt a szót.

bea-ver¹ /'bi:və \$ -ər/ *n* [C] a North American animal that has thick fur and a wide flat tail, and cuts down trees with its teeth → **eager beaver** at **eager (2)**

beaver² *v*

beaver away *phr v informal* to work very hard, especially at writing or calculating something: [+at]
He's been beavering away at his homework for hours.

57. ábra: A beaver meghatározása a Longman Dictionary of Contemporary English szerint

bea-ver /'bi:və(r)/ *noun, verb*

- *noun* **1** [C] an animal with a wide flat tail and strong teeth. Beavers live in water and on land and can build DAMS (= barriers across rivers), made of pieces of wood And mud. – see also EAGER BEAVER – picture on page A6
- 2** [U] the fur of the beaver, used in making hats and clothes
- *verb* PHR V, **beaver a'way (at sth)** (*informal*) to work very hard at sth: *He's been beavering away at the accounts all morning.*

58. ábra: A beaver meghatározása az Oxford Advanced Learner's Dictionary szerint

beaver /bi:vər/ (**beavers, beavering, beavered**)

1 A **beaver** is a furry animal with a big flat tail and large teeth. Beavers use their teeth to cut wood and build dams in rivers. **2** **Beaver** is the fur of a beaver. □ ...a coat with a huge beaver collar.

♦ **beaver away** If you are **beavering away** at something, you are working very hard at it. □ They had a team of architects beavering away at a scheme for the rehabilitation of District 6... They are beavering away to get everything ready for us.

59. ábra: A beaver meghatározása a CollinsCOBUILD szerint

A fenti példák jól szemléltetik, hogy annak ellenére, hogy sok tekintetben más elrendezésben szerepel az információ, mindegyik hasonlít abban, hogy csak a legszükségesebb és legvalószínűbben előforduló jelentéseket sorolják fel. Azt is észre vehetjük első pillantásra, hogy a *CollinsCOBUILD* szótárnál a nyelvtanra vonatkozó információt külön oszlopban találjuk a jobb oldalon, és a meghatározásban teljes mondatok szerepelnek, hogy ezzel is segítsék a diákokat a helyes használat elsajátításában.

A tanulói szótárak manapság olyan módon készülnek, hogy akár tankönyvként is használhatók. A nyelvtanuláshoz szükséges szinte minden információt megtalálhatunk bennük. Mivel korpuszra épülnek, a nyelv változását is jól követik, és nem elavult információval szolgálnak. Sok esetben gyakorló oldalak (study pages) találhatók a szótárban, melyek a szótárhasználat elsajátítását és ezzel egy időben bizonyos nyelvtani problémák gyakorlását is lehetővé teszik. Alapvető nyelvtani tudnivalók, szóhasználati tanácsok, hibás és helyes használatra való figyelmeztetések, levélminták és sok egyéb hasznos tanács található a különböző szótárakban a szavak jelentése mellett. A korpuszból származó példamondatokról sem szabad megfeledkeznünk, amelyek mintául szolgálnak a diákok számára, valamint az egyéb korpusz alapú információkról sem. Ilyenek lehetnek például az adott szó leggyakoribb kollokációi: *make/reach a decision; a difficult / final/ important/ unanimous / wise decision; a decision about / on sth* (*Cambridge learner's dictionary (Semi-bilingual version)*, 2004: 207), vagy a *hate* szócikknél grafikon szemlélteti, hogy a *hate* igét majdnem 80%-ban valaki vagy valami követi (pl. *I hate English*), körülbelül az esetek 10–10%-ában használják a *hate doing sth* vagy a *hate to do sth* szerkezetet, melyet a *hate it when* követ, és az ezeken kívüli más szerkezetek elenyésző számban fordulnak elő (*LDOCE*, 2003: 744). A szótárak nagy kínálata ellenére kevés azonban a kollokációs szótár. A Magyarországon is kapható *Oxford Collocations Dictionary for Students of English* (Lea, 2002) a 100 millió szóból álló Brit Nemzeti Korpusz elemzésének eredményeit használta fel a szótár készítéséhez. A magas szintű nyelvtudásra törekvő diákok számára elengedhetetlen segédeszköz egy ilyen szótár.

Az egynyelvű szótárakat a legtöbbször azzal hárítják el a diákok, és sokszor a nyelvtanárok is, hogy legalább középfokú vagy magasabb nyelvtudásra van szükség a használatukhoz. Az első tanulói egynyelvű szótárak valóban a középfokon álló diákok számára készültek, de ma már számos szótár közül választhatunk a tudásszintnek és korosztálynak megfelelően. A nyelvkönyvet sem úgy vesszük, hogy egész életünkben azt az egyet

használjuk, így a szótárakat is „kinőjük”. A kezdőknek tehát az ő számukra írt, kevesebb szócikket és jelentést felsoroló szótárra van szükségük kezdetben, majd tudásuk gyarapodásának megfelelően kell később más szótárt választani. A legtöbb iskolában és tanfolyamon nem fordítanak sok figyelmet a szótárhasználat tanítására és gyakorlására, pedig a szótárak gyors és eredményes használata egyik fő feltétele az önálló tanulásnak is. Azt is láthattuk az eddig leírtakból, hogy az egynyelvű szótárak sok olyan információval szolgálnak, amelyet a kétnyelvű szótárakban nem találhatunk meg.

A tanulói egynyelvű szótárak szinte kivétel nélkül CD-ROM-on is megjelentek, és a papíron kiadottal együtt megvehetők, így tehát egy kis árdifferenciával egyszerre két formátumban is hozzájuthatunk. Így például a *MacMillan English Dictionary for Advanced Learners* CD-ROM melléklettel 5438 Ft és anélkül 4980 Ft volt 2004 decemberében. A CD-ROM jellegénél fogva olyan keresési módokat és interaktív gyakorlatoakat is tartalmaz, amelyet a hagyományos könyv formájában nem lehet megoldani. Így az elektronikus változatban a keresés eredménye egy témakörök szerinti teljes szólista is lehet, amely az idegen nyelven való fogalmazást nagyon megkönnyítheti. Ezen kívül a példamondatok nem csak az adott szócikkből, hanem a teljes szótárból megjeleníthetők, így az egy vagy két példa helyett akár tízet is megnézhet a diák. A modern szótárak készítői a tanárookra is gondoltak, így például a *Collins COBUILD* szótár CD-ROM-ja egy 5 millió szavas mini korpuszt is tartalmaz, az új kiadású *LDOCE* CD-ROM-ján pedig tanítási segédanyagokat is találunk.

5.4.2. COBUILD kiadványok

5.4.2.1. Tankönyv

Az első korpuszra épülő tankönyv nem sokkal az első szótár, a *Collins COBUILD* szótár megjelenése után került a piacra *Collins Cobuild English Course* (J. R. Willis & Willis, 1988) címmel. A tankönyv teljes egészében a korpuszvizsgálatok eredményeire épült, és a szókincset is a gyakoriság alapján választották ki. Ekkor ezt az elvet azonban túlságosan is szigorúan követték, így fordulhatott elő, hogy a különböző színek különböző helyen szerepeltek a tananyagban. Minden szemantikailag összetartozó csoportban vannak gyakrabban és ritkábban használt szavak vagy kifejezések, de a nyelvtanulás eredményessége érdekében célszerű ezeket együtt megtanulni, könnyebb ezekre így emlékezni. Valószínű azonban, hogy a könyv elterjedésének legfőbb akadálya az volt, hogy túlságosan is megelőzte a korát. Erre talán az is bizonyíték, hogy mint látni fogjuk, a következő hasonló tankönyv csak idén, több mint 15 évvel később jelent meg.

5.4.2.2. Segédanyagok

A COBUILD projekt ismertetésekor már említettük, hogy a két fő cél közül az egyik az volt, hogy a korpuszelemzések eredményeit az angol nyelvet tanuló diákok és oktatók számára készülő referencia és tankönyvek írásakor felhasználják és publikálják (Krishnamurthy, 1997b). Az 1990-es évek elején a számítástechnika még nem állt olyan szinten, mint manapság, így a korpuszokhoz való hozzáférés elsősorban a helyszínen

történhetett meg. Ma az előző fejezetben bemutatott konkordanciaprogramok és az internet vagy CD-ROM-ok felhasználásával bárki könnyedén készíthet és kinyomtathat konkordanciákat, ami abban az időben szinte elképzelhetetlen volt. Ezért tartották fontosnak, hogy konkordancia gyűjtemények kiadásával segítsék a tanárok munkáját. A *Collins Cobuild Concordance Samplers*nek négy kötete jelent meg: 1. *Prepositions* (Capel, 1993); 2. *Phrasal Verbs* (Goodale, 1995a); 3. *Reporting* (G. Thompson, 1995); és 4. *Tenses* (Goodale, 1995b). Ezek a kötetek annyira feledésbe merültek, hogy még a kiadó munkatársai sem igen hallottak róluk, és már csak antikváriumban akadhat rájuk az ember véletlenül. Arra azonban most is jó példaként szolgálhatnának, hogy milyen konkordanciákat érdemes választani a diákokkal való munkához.

A *Collins COBUILD English Guides* sorozat is a korpuszelemzések eredményeként jött létre, és elsősorban olyan nyelvtani pontokat kívánt bemutatni, amelyek a nyelvtanulóknak nehézségeket okoznak. A tíz kötetből álló sorozat első része 1991-ben, az utolsó pedig 1997-ben jelent meg: 1. *Prepositions* (J. Sinclair & Cobuild, 1991a); 2. *Word Formation* (J. Sinclair & Cobuild, 1991b); 3. *Articles* (Berry & Cobuild, 1993); 4. *Confusable Words* (Carpenter & Cobuild, 1993); 5. *Reporting* (G. Thompson & Cobuild, 1994); 6. *Homophones* (J. Sinclair & Cobuild, 1995); 7. *Metaphor* (Deignan & Cobuild, 1995); 8. *Spelling* (J. A. Payne et al., 1995); 9. *Linking Words* (Chalker & Cobuild, 1996); és 10. *Determiners & Quantifiers* (Berry & Cobuild, 1997).³⁰ Egyes kötetek gyakorlatokat is tartalmaznak a leírás mellett.

Természetesen hagyományosabb jellegű segédanyagok is készültek, mint például a különböző méretű és mélységű nyelvtanok: *Basic Grammar* (D. Willis & Wright, 1995), *Student's Grammar* (Watson et al., 1991) és az *English Grammar* (J. Sinclair, 1990). Úttörő jellege miatt ez utóbbit ki kell emelnünk. Szinte megszámlálhatatlan az angol nyelvtanok száma, de ez a leíró nyelvtan az első olyan átfogó mű, amely teljes egészében korpuszvezérelt. Ez azt jelenti, hogy a nyelvtani leírás a korpuszadatok tényleges elemzésének eredményeit összegzi, és nem pusztán nyelvtani pontok illusztrálásának céljából, vagy hipotézisek ellenőrzésére használták. Az elemzéshez használt korpusz több mint 100 millió szóból állt.

A hagyományos nyelvtanok többsége elsősorban az írott nyelvre vonatkozik, a *Collins COBUILD English Grammar* viszont a beszélt és az írott nyelv közötti nyelvhasználati különbségeket is figyelembe veszi, és felhívja ezekre a figyelmet. Célja, hogy teljes képet adjon az angol nyelv különböző reprezentációs szintjeiről a szavaktól a diskurzus szintjéig. A könyv szerkezetét ismertető diagram a xxiv-xxv oldalon található. A nyelvtanulók és nyelvtanárok számára egyaránt hasznos kézikönyv további előnye még az is, hogy a gyakori nyelvtani szerkezetek részletes leírása mellett az egyes szerkezetekben leggyakrabban előforduló szavak listája is megtalálható, valamint a beszélő szándékára vonatkozó magyarázatok. Olyan esetekben, ahol nagy a diákok tévedésének valószínűsége, külön figyelmeztetést találunk a nyelvtani leírás mellett. A produktivitás feltűntetése a diákok figyelmét olyan jelenségek tanulására irányítja, amelyek „kifizetődőbbek”, hiszen gyakrabban fordulnak elő. A fejezetek címeit más

³⁰ A kötetek címei magyarul: 1. Elöljárószók; 2. Szóképzés; 3. Névelők; 4. Összetéveszthető szavak; 5. Hírül adás; 6. Azonos hangzású szavak; 7. Metaforák; 8. Helyesírás; 9. Kötőszavak, 10. Determinánsok és kvantorok.

nyelvtanokéval összehasonlítva is jól láthatjuk a szemléletbeli különbségeket. Míg a legtöbb nyelvtani leírás szófajok és nyelvtani fogalmak neveit választja fejezetcímként, itt ismét a nyelvhasználat kerül előtérbe, hiszen olyan fejezetcímeket találunk, mint pl. „1. Fejezet: Emberekre és tárgyakra való utalás”, vagy „2. Fejezet: Emberekre és tárgyakra vonatkozó információk kifejezése”.

A nyelvtan feldolgozásakor olyan korpuszelemzésre épülő összefoglaló művek is készültek mint a *Grammar Patterns 1: Verbs* (J. Sinclair, 1996b) és a *Grammar Patterns 2: Nouns and Adjectives* (J. Sinclair, 1998). Ezek a könyvek abban segítenek, hogy elsajátítsuk bizonyos igék, főnevek, és melléknevek használatát, amelyek tipikus szerkezetekben fordulnak elő. Például a főnevek jelentős részét tetszés szerint használhatjuk jelzős szerkezetekben vagy önmagukban. Vannak azonban olyanok is, amelyek vagy kizárólagosan vagy tipikusan csak jelzővel együtt fordulnak elő. Ilyenek például a *creature*, *listener*, *margin*, *soil* és a *wing* (J. Sinclair, 1998: 80). Ezek a segédkönyvek még az angol anyanyelvű tanár könyvespolcáról sem hiányozhatnak. További nyelvhasználati és szókincsfejlesztést elősegítő könyveik a *Vocabulary Builders 1–4*, (*Keywords in the Media*, *Keywords in Business* stb.), valamint az egynyelvű tanulói szótárak mellett más speciális szótárakat is kiadtak, amelyek közül csak néhányat említünk meg példaként: idióma, úgynevezett „phrasal verbs”³¹ szótárak, amelyekhez általában munkafüzetet is készítettek. Természetesen az 1990-es években kiadott könyveket és szótárakat egyfolytában javítják, újabb kiadások jelennek meg. A *Collins Cobuild Student's Dictionary* harmadik kiadása 2005-ben jelent meg.



60. ábra: John Sinclair az ICAME 25 Konferencián Veronában

(Sebastian Hoffmann képe, <http://es-sebhoff.unizh.ch/pictures/photo.php>)

E könyv nem lehetne teljes anélkül, hogy ne említsük meg külön kiemelve John Sinclairet, aki az empirikus nyelv szemlélet egyik legmarkánsabb képviselője, és a korpusznyelvészet egyik megteremtője. Neve egybeforrt a COBUILD projekttel és a Birminghami Egyetemmel. Szinte egyetlen COBUILD publikáció sem készült aktív

³¹ Igéből és határozószói/elöljárószói partikulából álló szerkezet, pl. *look for*, *look after*, *take after* stb.

közreműködése nélkül, így e könyvben is számos referencia található nevével. Nem csak nyelvészként, hanem pedagógusként is nagy hatással volt a nyelvészet és a nyelvoktatás fejlődésére. John Sinclairnek köszönhető, hogy az elmúlt 15 évben egyre több és jobb korpuszra épülő vagy azt felhasználó segédkönyv és tankönyv áll a nyelvtanulók és nyelvtanárok rendelkezésére, hiszen a COBUILD projekt úttörő publikációit más kiadók is követték egymással versenyre kelve.

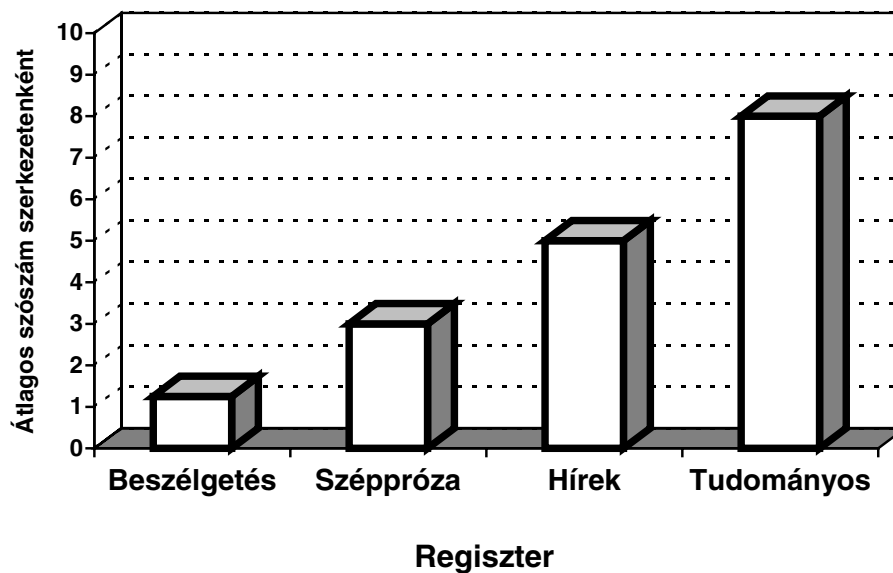
5.4.3. A Longman Grammar of Spoken and Written English (LGSWE)

David Crystal úgy nyilatkozott az LGSWE (Biber *et al.*, 1999) könyv láttán, hogy ha még aktívan tanítaná az angol nyelvtant, akkor hajlana arra, hogy összes jegyzetét eldobja és előlről kezdjen mindent (Longman szórólap IPN: 0997 023228). Már a cím is sokatmondó, hiszen a legtöbb nyelvtan az írott nyelv normáit írja le és a beszélt nyelv ennek fényében legtöbbször csak „nyelvtanilag helytelen”-ként kerül említésre. Harold Palmer volt az egyetlen, aki e könyv megjelenése előtt a beszélt nyelv nyelvtanát vizsgálta, aminek eredményét 1924-ben megjelent könyvében összegezte (Palmer, 1924). Az LGSWE szisztematikusan vizsgálja a beszélt nyelvet úgy, hogy nem előre meghatározott szabályok alapján akarja eldönteni, hogy helyes-e, hanem egyszerűen leírja, hogy a beszélt nyelv nyelvtana valójában milyen is. E nyelvtan segítségével az is lehetővé válik, hogy a nyelvet idegen nyelvként tanító tanárok és tanuló diákok a beszélt nyelvet is jobban megismerhessék a nyelvterületen való élés vagy anyanyelvi beszélőkkel való kapcsolat nélkül is, ami eddig szinte lehetetlen volt.

Természetesen az írott nyelv vizsgálatát a beszélt nyelvhez hasonlóan úgy közelítik meg, hogy nem példákat keresnek nyelvtani szabályok illusztrálása céljából, hanem a korpuszadatok elemzésére alapozva írják le, hogy valójában hogyan is használják a nyelvet. Talán az újdonság bizonyítéka az is, hogy az első 45 oldalt az angol nyelvtan korpusz alapú megközelítésének leírásának szentelték, amelyben részletesen leírják céljaikat, módszereiket.

Mire is épül az LGSWE elemzése? Egy több mint 40 millió szóból álló korpuszra, amelynek legfőbb elemei brit beszélgetések (közel 4 millió szó), brit és amerikai szép-próza (közel 5 millió szó), brit hírek (kb. 5,4 millió szó), brit és amerikai tudományos próza (kb. 5,3 millió szó). A dialektusok összehasonlítása céljából szerepel benne majdnem 2,5 millió szóból álló amerikai beszélgetés és kb. 5,2 millió szóból álló amerikai hírek gyűjteménye. Ezt egészíti ki a nem beszélgetést tartalmazó brit beszéd (kb. 5,7 millió szó) és a brit és amerikai általános próza (kb. 6,9 millió szó) (Biber *et al.*, 1999: 25).

Az LGSWE számos összehasonlító táblázatot és ábrát tartalmaz, amelyekre sokszor elég csak egy pillantást vetni, és máris kíváncsian olvassuk a hozzájuk fűzött elemzést vagy magyarázatot. E stílus érzékeltetésére egy Geoffrey Leech által készített ábrát mutatunk be, amit ugyan nem az LGSWE-ből vettünk, de az adatok ugyanarra a korpuszra vonatkoznak (Leech, 1998). A szószerkezetre egy példa: *a sarokban ülő fiú*, mely négy szóból áll. Az ábrán azt láthatjuk, hogy a beszélgetések esetében sokkal rövidebb szerkezeteket találhatunk, mint írott szövegekben.



61. ábra: Átlagos szószám szerkezetenként a különböző regiszterekben

Mint azt az LGSWE címe is elárulja, elsősorban a beszélt és írott nyelv nyelvtani különbségeire szándékszik fényt vetni, de a felsorolt alkörpuszok is mutatják, hogy a brit és amerikai nyelvhasználat közötti különbségeket is vizsgálták, még ha ez kisebb szerepet is kapott. A könyvnek készült egy diákok számára írt változata (Biber *et al.*, 2002), melyhez munkafüzet is kapható.

5.4.4. Touchstone – új korpusz alapú tankönyv

Jane és Dave Willis korpuszra épülő tankönyve (1988) után ez a második ilyen jellegű tankönyv. Mint említettük, a Willis házaspár könyve talán túlságosan korán jelent meg, így nem lett népszerű. A *Touchstone* (McCarthy *et al.*, 2005) éppen, hogy csak megjelent, ezért nehéz megjósolni, hogy milyen sikere lesz, hány tanár választja majd iskolai tankönyvként. Annyit azonban máris megállapíthatunk, hogy a nyelvtanári közösség Japánban, ahol a könyvet először bemutatták, nagy érdeklődést mutatott. A tankönyv korpuszra épül, de a hagyományos tankönyvírás elvei is megmutatkoznak benne. A gyakoriság nem elsődleges szempont a tankönyvbe kerülő szavak és szerkezetek kiválasztásakor, így a kevésbé gyakori, de az eddigi tapasztalat szerint szükséges szerkezetek és szókincs is megfelelő arányban szerepel.

A kapcsolatteremtés idegen nyelven még nehezebb, mint az anyanyelven, de a nyelv és a nyelvhasználat jobb megismerésével tudatosan is fejleszthető. A kutatások alapján megállapítható, hogy a beszélt nyelvben leggyakrabban előforduló 50 szó jelentős része az „én” és „te”, azaz a beszélő és hallgató közötti kapcsolatteremtést és nem kimondottan az információközlést szolgálja. Így például az egyik leggyakoribb kifejezés a *you know* (tudod), amely a beszélő és hallgató által is ismert dolgokra való utalással erősíti

meg a közöttük levő kapcsolatot. A *really* vagy *that's right* kifejezések az „aktív hallgatás” kellékei, melyek szintén a beszélővel való együttérzést vagy együttértést fejezhetik ki. A beszélt nyelvben fontosak az egy szuszra kimondott egységek, mint például a magyarban a „*ne haragudjon, hogy zavarom, de*”, így az ilyen jellegű lexikai csoportok begyakorlását is segítik a párbeszéddek. A tankönyv tehát az elemzések eredményeit felhasználva olyan szófordulatok elsajátítását segíti a korpuszból származó autentikus párbeszéddek felhasználásával, amelyek megkönnyítik a nyelvtanulók idegen nyelven való kapcsolatteremtését.

5.5. Saját készítésű feladatok

Az eddigiekben azt néztük meg, hogy a korpusznyelvészet milyen „késztermékei” állnak rendelkezésünkre a nyelvtanításban. Nem véletlen, hogy csak angol nyelvre vonatkozó példákat hoztunk, hiszen másról, sajnos, egyelőre nem tudunk beszámolni információ hiányában, ami a nem létezésükre utal. Így a magyar vagy idegen nyelvet tanítóknak és tanulóknak a következőkben igyekszünk tanácsot adni, hogy hogyan használhatják a korpusz módszereket a tanulásban és tanításban.

Véleményünk szerint az első lépés a tanítás felé az, hogy a tanár maga is használja a korpuszt bizonyos kérdések megválaszolására vagy egyszerűen vizsgálódás céljára. Ehhez a legmegfelelőbb az interneten elérhető korpuszok használata, hiszen ezekhez keresőprogramok is tartoznak, így könnyű használni őket. Az ilyen korpuszokat sokszor annotálták is, ami tovább könnyíti a gyors és pontos információ lekérdezést. Az a tény sem hanyagolható el, hogy az ilyen honlapokon alapos súgókat is találunk, és a „gyakran feltett kérdések” rovat is segíthet, ha elakadunk.

A második lépés az, hogy korpusz alapú kinyomtatott vagy számítógépes gyakorlat készítéséhez használja fel a tanár a korpusz adatait. A legideálisabb esetben a diák maga végzi a „kutató” munkáját, és a korpuszt saját maga vizsgálja. Ehhez olyan korpuszt kell összeállítani, amelyet a diákok önállóan képesek használni. Tim Johns találó kifejezést használt erre: adat-vezérelt nyelvtanulás (data-driven language learning, rövidítve DDL), melynek honlapját a következő címen lehet elérni: <http://web.archive.org/web/20040203111227/http://web.bham.ac.uk/johnstf/timconc.htm>.

A címből kitűnik, hogy ez egy archívumban szerepel. Nem tudjuk, hogy meddig lehet majd ott megtalálni, így javasoljuk, hogy az érdeklődők mentsék el saját gépükre az információt.

5.5.1. Konkordanciák nyomtatásban

A kinyomtatott konkordanciák lehetőséget adnak arra, hogy a tanár saját maga válassza ki a keresett szó vagy kifejezés azon előfordulásait az anyanyelvi korpuszból, amelyek diákjai nyelvi szintjének vagy a tanítandó elemek szempontjából a legmegfelelőbbek. Mivel a hagyományos módon készített konkordanciák általában nem teljes mondatokban láthatók a képernyőn, a konkordanciákat érdemes az első néhány alkalommal teljes mondatok formájában használni, de a kulcsszó közepén való elhelyezését megtartani.

Az ilyen jellegű konkordanciák alkalmasak a „tudatosság növelésére”, mivel a diákokat a megfigyelésre és következtetések levonására ösztönzi. A megfigyelés szempontjai vagy a választott mondatok lehetnek nagyon egyszerűek, így akár a legelső órától kezdve használhatók az idegen nyelv és az anyanyelv tanítására is.

Nyelvtani jellegű gyakorlatok

A nyelvtan tanítása nem egyszerű még az anyanyelv esetében sem, és általában nem tartozik a diákok kedvencei közé. A konkordanciák segítségével azonban játékosabb formában lehet a *szófajok felismerését* és megkülönböztetését gyakorolni. A korpusz és a konkordanciák használatának legfőbb előnye az, hogy egy-egy jelenségre sokkal több példát tudunk rövid idő alatt produkálni, mint ha magunk próbálnánk listákat vagy példamondatokat készíteni. Így a diákoknak bőséges példaanyag áll rendelkezésükre. A *vár* szóra keresve az MNSZ-ben, percek alatt a 12 722 példából 500 darabot tudunk megnézni és kimásolni. A keresett szó mellett áll szófajra vonatkozó információ is, amit ki is törölhetünk, ha nem tartjuk szükségesnek. Ha azonban azt szeretnénk, hogy a diákok később maguk is használják a korpuszt, akkor érdemes ezt megtartani, és apránként megismertetni velük a kódokat.

- | | | | |
|-----|--|-------------------------|--|
| 1. | ideig. Azonban később a | vár <i>N.NOM</i> | őrségét kiéheztették, mire azok |
| 2. | edénytöredékek sorában említhetjük pl. a | vár <i>N.NOM</i> | kőépületének belsejéből napfényre bukkant, |
| 3. | nem tudták befejezni. A | vár <i>N.NOM</i> | így is állta a támadásokat |
| 4. | a besúgó aki csak arra | vár <i>Ve3</i> | , hogy ezúton érdemeket szerezzen |
| 5. | - 1998._december_12., szombat Börtön | vár <i>Ve3</i> | a román hírszerző tisztre Az |
| 6. | Ölvedi Ignác: A budai | vár <i>N.NOM</i> | és a debreceni csata (|
| 7. | tanúk tanúi legyenek a büszke | vár <i>N.NOM</i> | megaláztatásának is. Lakodalom sem |
| 8. | alapterületű emeleti szintjén az egri | vár <i>N.NOM</i> | történetével. Deák Endre és |
| 9. | fordulat előtt. Amerika folytonosságot | vár <i>Ve3</i> | Bármi lesz is a választások |
| 10. | : a világra gazdasági hanyatlás | vár <i>Ve3</i> | , ha nem reformálják meg |

62. ábra: A *vár* konkordanciája az MNSZ-ből

A nyelvtani gyakorlatok egy másik változatánál az **egyeztetést** lehet gyakorolni. A következő angol nyelvű feladatban az egyes számban levő igét (*is*) olyan főnévi szerkezet előzi meg, mely többes számú főnévvel végződik. Azt kell a diáknak megmondania, hogy melyik az a főnév, amellyel az igét egyeztetjük.

- 1) December could not agree. So an eight man **team** of scientists **is** to mae a lengthy tour of
- 2) sists of all-carbon rings. In a few rings one of the carbons is replaced by an atom of oxy
- 3) Britain's only major industry in digging up metals is based in Cornwall. There a

4) petite, not monopolistic. Each of the five serious dailies is separately owned and edited

5) in order to reduce noise, The choice of species in tree plantings is also important. Broad leaved

63. ábra: Gyakorlat az egyeztetésre (Tim Johns)

A megfelelő példák kiválasztásával bármilyen nyelvtani jelenséget lehet gyakoroltatni, ugyanúgy, mint a hagyományos feladatkészítések során. A különbség annyi, hogy itt autentikus, anyanyelvi beszélők által használt, kész mondatokkal dolgozunk, és nem a tanárnak kell kitalálnia a példákat.

Íme egy példa a névelők használatának gyakorlására. Mint a konkordanciákból jól látható, itt nem egyszerűen a kulcsszót töröltük ki, hanem az előtte szereplő névelőt is. A kulcsszó névelős és névelő nélküli használatát szemléltető példamondatok alapos megfigyelése után, tehát valamilyen szabály megfogalmazásával tudja a diák ezt a feladatot megoldani.

trade

1. The arms trade brings misery to millions in diverting spending from social needs to military ones,...

2. Most supermarket chains are not yet interested in taking fair trade further than one brand of coffee or chocolate,...

1. vegetation. At the height of _____ slave trade, Cape Verde provided a transit camp for the slaves

2. I hope to find, that _____ international trade is carried out unfairly and unequally. But with

3. slaves - a man deeply involved with _____ drugs trade and the death squads. Then there were the

4. limited the restrictions on _____ Japanese trade. In March 1979 Haferkamp visited Tokyo to discuss

5. activities of the pet industry and _____ fur trade, with both factions desperately trying to sell

6. smokers and drivers." In _____ film and TV trade HRH is known as "One take Charlie". His politics

7. breach of the EEC's rules on _____ free trade. The Commission's verdict threatened to sweep

8. The ancient fraternity of _____ printing trade, with its complex hierarchy of "chapters" (unpublished)

9. successes - _____ international wildlife trade, worth an incredible £1000 million a year, takes

10. in more about the history of _____ local trade and perhaps show how knowledge of bronze casting

11. unnecessary regulations on _____ nuclear trade. Other nations, however, are carping about a

12. from the first millennium BC. _____ incense trade continued to be important for the next 2500 years

64. ábra: Gyakorlat a névelők használatára (Tim Johns)

Lexikai jellegű gyakorlatok

A nyelvtanulásban kinek a nyelvtan tűnik nehéznek, ki meg a szavak végeláthatatlan sorát tartja megtanulhatatlannak. A nyelvtant jól használó, nagy szókinccsel rendelkező beszélők esetében is a legtöbb problémát azok a kifejezések okozzák, amelyeket nem lehet úgy megtanulni, mint az idiómákat. Ezek azok a kifejezések, amelyek esetében bizonyos szabadságot élvezünk a szavak megválasztásában, de ez a szabadság limitált. A szótárakban általában nem kapunk elég információt ezekről, így igazából más forrásokból kellett ezeket „összeszedni”. Talán nem sokan használják, de léteznek kollokációs szótárak, melyek közül a legkönnyebben beszerezhető a *BBI*, azaz *The BBI Combinatory Dictionary of English: A guide to word combinations* (Benson et al., 1986). Ha a kollokációkat meg is értjük, idegen nyelven való fogalmazás során szembe-sülünk a problémával, és ebben segít e szótár használata is. Éppen a nehézségük miatt, a konkordanciák segítsége talán a kollokációk terén a legfontosabb.

Kollokációk vizsgálata

A 65. ábra keresési eredményeit többféle feladathoz lehet felhasználni külön-külön és együtt is. Alsó tagozatos magyar anyanyelvű gyerekek esetében egyszerűen megkérdezhetjük, hogy szerintük van-e különbség a *piros* és a *vörös* között. Ha igen, akkor mi a különbség? Már ezzel az egyszerű kérdéssel is arra hívjuk fel a figyelmet, hogy sokszor a felületesen „majdnem egyforma” kifejezések is különbségeket takarnak. Második lépésként készítsenek a gyerekek egy listát arról, hogy mi *piros* szerintük és mi *vörös*, azaz milyen szavakat használunk ezekkel. Bizonyára sok játék neve is előfordul majd, mint például *piros labda*, *piros tűzoltóautó*, de a *vörös bor*, vagy a *vörös zászló* is talán elő fog fordulni. A konkordencialistákat csak ezek után használjuk. Célszerű minél több, de nem ábécé sorrendbe rendezett példát adni. A 65. és 66. ábra ábécérendben mutatja a példákat, így azonnal látható, hogy a *vörös ördögök* vagy a *piros alma* kétszer is szerepel. Ez így túl egyszerű feladat lenne, hiszen csak a sorokat kellene megszámolni. Ezt a megoldást is választhatjuk, de ha a példamondatok az előfordulás szerint szerepelnek, azaz nem ábécé rendben, akkor a gyerekeknek a látott információt rendezni is kell, és ez a tanulást és a memóriát jobban segíti. Például listát írhatnak az előfordult kifejezésekről és mellette számmal jelezhetik az előfordulások számát. A diákokat két csoportra osztva, egyik csoport a *piros*, a másik a *vörös* előfordulásait tanulmányozhatja. Következő lépésként rákérdezhetünk, hogy hány olyan kifejezést találnak, amikor a valóságos színt jelenti a szó, és hány esetben használják valami más értelemben. Színes ceruzák használatával egyszerűen két különböző színnel jelezhetik ezt (pl. *Vörös Hadsereg*, *vörös báró*). Ha szükséges, a tanár kérdésekkel vezetheti rá a diákokat a helyes válaszra. A csoport megfigyeléseit ezek után először ajánlott a tanár vezetésével megbeszélni. Ha a diákok rendszeresen végeznek ehhez hasonló feladatokat, akkor a későbbiekben kis csoportokban vagy párokban is megbeszélhetik „felfedezéseiket”. Természetesen a konkordanciák vizsgálata előtt írt listákkal is össze lehet hasonlítani az eredményt. Hány olyan szókapcsolat szerepel a konkordanciákban, amit nem írtak le a gyerekek, vagy fordítva. A *piros* és *vörös* felcserélhetőségét is megvizsgálhatjuk a példák alapján. Mondjuk-e vajon azt, hogy *piros bor* vagy *vörös autó*?

Alkorpusz: sajtó, szépirodalom, tudományos, hivatalos, személyes

Lekérdezés: [word = "vörös"] ;

Találatok száma: 6135 db 39,89 db / millió szó

Keresési idő: 0,02s

1. az ukrán lapok, végleg kihúzta a talajt a " **vörös** báróknak " nevezett kolhozelnökök lába alól. A megnevezés arra
2. Szakértők megítélése szerint a NASA új Mars-programja vízvázlatzó lehet a **vörös** bolygó kutatásának eddigi történetében. Az új stratégia lehetőséget nyújt
3. homályos ebédőben sem oszlott Felicián feszült várakozása. Az üveggancsó **vörös** bora hiába ragyogott reá. Barátom oly bizalmatlan volt,
4. minden második francia húskéi receptje előírja, hogy a marhahúst **vörös** borban kell főzni, esetleg a bort a majdnem kész
5. is éli meg nagyon élesen. Egyébként pedig amióta nincs **vörös** csillag a parlament kupoláján, nincs miért elmenni. Ami
6. A tavaly augusztus 20-i tűzijátékon a látványelemek között több ötgú **vörös** csillag is látható volt két körben. Emiatt két magyar
7. láger. Gyökeresen más volt a helyzet, mikor a **vörös** hadsereg számára kerestek gépkocsikhoz értő szerelőket, lakatosokat. Oda
8. egyben, Goldmann úr serénykedett, kövér, elefánttermetű, **vörös** hajú férfi. Kizárólag ő foglalkozott a betérőkkel. Nevéről
9. Samphan és Nuon Chea felelősségre vonását. " A két **vörös** khmer vezető most Phnompenben tartózkodik. Miután mintegy kétmillió ember
10. kapcsán érdemes felmelegíteni egy kicsit. Bár a topic a **vörös** maffiáról szól, jelen esetben a dolog nem ilyen egyszerű
11. fogadja a Bodnár Lászlóval felálló Dinamo Kijevet. A " **vörös** ördögök " helyzetét nehezíti, hogy Michael Owen megsérült a
12. vb döntőjébe jutás felé. Általános vélemény szerint a " **vörös** ördögök " nemcsak a sírból hozták vissza az egy pontot
13. fogadj el tőlem jelképesen, az éteren keresztül egy szál **vörös** rózsát. Zon. Nem igazán értem a lányokat!
14. a zöldmezős beruházás tönkreteszi a lankás vidéket, a takaros **vörös** téglás házsorok hangulatát. El kell ismerni, hogy a
15. hőség volt, a torony hűvös és nyirkos, padlója **vörös** téglá, üvegtelen lőrésablakán esténként bejöttek a denevérek. Úgyhogy
16. került sor. Az új párttitkár visszatette az egyetemre a **vörös** zászlót és a vörös csillagot. Mit ad Isten,

Találatok alkorporuszok szerinti megoszlása:

sajtó

2402 db

29,65 db / millió szó

szépirodalom

1997 db

137,29 db / millió szó

tudományos

1118 db

54,44 db / millió szó

hivatalos

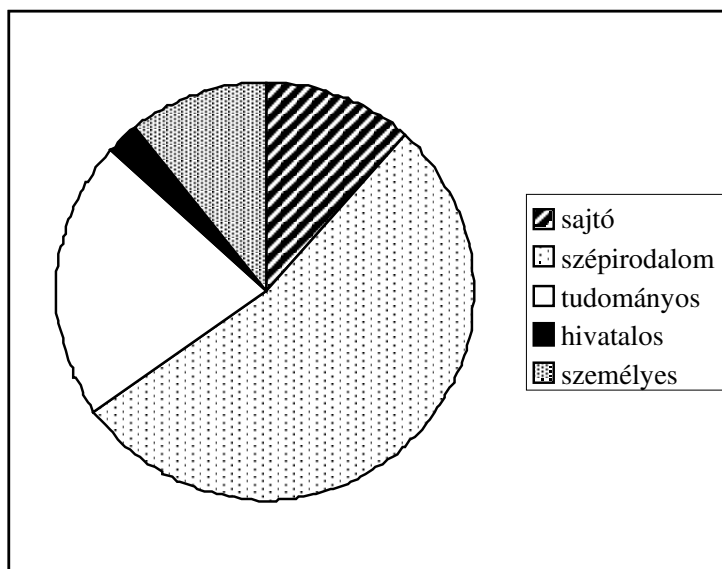
142 db

7,15 db / millió szó

személyes

476 db

26,68 db / millió szó



65. ábra: A *vörös* keresési eredménye konkordanciapéldákkal az MNSZ-ben

Alkorpusz: sajtó, szépirodalom, tudományos, hivatalos, személyes

Lekérdezés: [word = "piros"] ;

Találatok száma: 8632 db 56,13 db / millió szó

1. 2) fekete 7-es busz, 3-as metró 3) **piros** 7-es busz, 3-as metró 4) 47-es vill.,
2. A hologram az interferenciákkal teli fénytérnek egy metszete, a **piros** a kis, a kék a nagy intenzitást jelentí.
3. almám egyszerre pirosodott be. De hát tudjuk, a **piros** alma még nem érett alma, ne kezdjük el túl
4. A kollégiumból kiözönlő " diákurak " néha bizony elcsentek egy **piros** almát vagy mézeskalács - szívet, mikor csínytevésből, mikor
5. neuronjaimban, miért ver erősebben a szívem, miért lesz **piros** az arcom nem tudok információt szolgáltatni. * Nehézség módszer
6. Most már szinte naponta látom. Tolja maga előtt a **piros** babakocsit, aminek még a sátorleteje is fel van húzva
7. állomás környékén dobálták el azok a felszabadult emberek az utolsó **piros** bankókat, akik a határ túlsó oldalán más pénzegységre vágytak
8. , aztán bementek az egyik házba, s csakhamar egy **piros** bársonyotellal tértek vissza. A fotelt a teherautó végéhez állították
9. , hogy ezután is fognak azért együtt dolgozni. A **piros** bársonnyal bevont karosszéket - egész gamitúra volt belőlük - jól
10. hétköznapi. Merthogy szürke mindennapokból jóval több van, mint **piros** betűs dátumokból. Eddig, s ne tovább! -
11. annak idején 13 nappal. Az új Oroszországban ez már **piros** betűs ünnep, igaz csak egy napos. Az oroszok
12. hogy gépkocsit lopjon. Balatonfüreden megtetszett nekik egy német rendszámú **piros** BMW és az elkötött járművel először egy gyümölcsösben rejtőztek el
13. már a nap. Valakivel kószál a pára, aztán **piros** bogycók közt eltűnik. Körünkbeli október varázsa csálja a sístergő
14. Formába töltjük és hagyjuk megdermedni. A formából kiborítjuk és **piros** bogycók gyümölcsökből készült mártással kínáljuk. A vacsorához elengedhetetlen
15. öreg miniszteri tanácsos másnap megállította a munkát. A térképen **piros** ceruzájával új részt jelölt meg a tervezett csatorna halvány kék
16. a napon meg képes rögtön benáthasodni. Egy kívágott orrú **piros** cipőt legalább tíz percig nézünk, s végül is nem

Találatok alkorpuszok szerinti megoszlása:

sajtó

2092 db

25,82 db / millió szó

szépirodalom

4642 db

319,12 db / millió szó

tudományos

834 db

40,61 db / millió szó

hivatalos

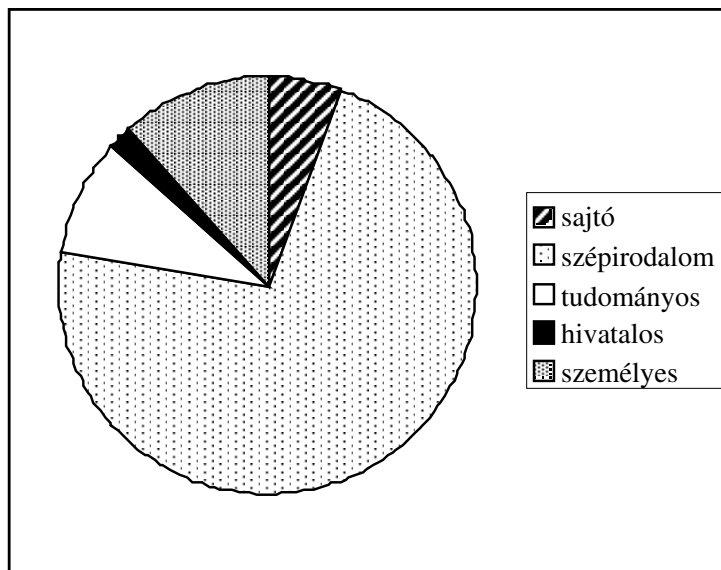
129 db

6,50 db / millió szó

személyes

935 db

52,41 db / millió szó



66. ábra: A piros eredménye konkordanciapéldákkal az MNSZ-ben

A feladatot tovább bővíthetjük és megkérdezhetjük a diákoktól, hogy a *vörösön* és *piroson* kívül hallottak-e más kifejezést is, amit ezekre a színekre használnak? Előfordulhat, hogy nemleges a válasz, de lehet, hogy a *veres* szót is megemlíti valaki. Ezek után a *veres* konkordanciáit is össze lehet hasonlítani a *vörössel*. A konkordanciák alapján a *veres bor*, *veres bársony*, *veres képű*, *veres tinta* kifejezések tűnnek ki leginkább, bár ma ez furcsának tűnhet.

Természetesen a kollokációk keresése és megfigyelése a magyart vagy más nyelvet idegen nyelvként tanuló diákok esetében is igen hasznos, hiszen még az idegen nyelvet magas szinten beszélők esetében is itt fordul elő a legtöbb hiba. Howarth (1996) lengyel anyanyelvű angoltanárok írásait vizsgálva hívta fel erre a figyelmet. A konkordanciák kiválasztásakor azonban a nyelvi szintnek megfelelő kiválasztása igen fontos. Célszerű a keresést csak egy bizonyos korpuszra korlátozni, például a sajtóra, ha a diákok célja a magyar nyelvű újságok megértése.

A konkordanciák nyomtatásakor igen könnyen ki lehet törölni a keresett szót, így az eredmény így néz majd ki:

bizonyította is, két vébé bronzérmet
1931-ben teológiai doktorátust
egy év alatt 1 millió dollárt
élvezet kiiktatása helyett élvezetet
illusztrációival vált ismertté. Érdemeket
súlycsoportjában Csák József ezüstérmet

Képességeik alapján a női párbajtőrözőinket
Debrecenben. 1936-ban vallásoktatási igazgató
) . Az IAAF elnökének örökségét felmérő cikkek
. Az ő tablettáik legfeljebb a közérzetet javították. "
a rajztanítás megreformálása terén. Művei a
. Csák a pénteki három győzelme után vasárnap

a német légiós két gólt
 más fölött hatalmat
 hitelkártya-információkat
 Honnan
 Innen
 jogellenesen
 polgári peres úton próbál jogorvoslatot
 valamennyi kategóriagyőztes jogot
 erre a gyűjtésre is meg kellett

, rajta kívül Kancelszkisz és van Bronckhorst
 . Azokat, akik a pártszékházat védték, ha tényleg
 és pornográf anyagokat küldözgetett. -
 a pénzt az "előadásra", hisz a sok
 tudomást a legfelsőbb katonai vezetés is. A lap már
 javaik legalizálását szolgáló vállalkozásaik
 . HVG 98/38/98. szám 1998._szeptember_26.
 a szeptemberi országos döntőn való indulásra.
 a pártközpont engedélyét, megmutattam a

67. ábra: Konkordanciák a keresett szó nélkül

A feladat itt az, hogy a hiányzó szót a szöveggörnyezet alapján találják ki a tanulók. Ebben olyan szókapcsolatok segíthetnek majd, mint a valamilyen *végzettséget* vagy *érmet* *szerez*. Tehát a kollokációk felismerését és tanulását segíti. Játékos gyorsasági versenyt is rendezhetünk ebből, több fordulóval. Ezek lehetnek egyéni vagy csapatversenyek, melyek könnyebb vagy nehezebb feladatokból állhatnak. A 67. ábra hiányzó szava a *szerez*, ami a mondatokban természetesen különböző alakokban szerepel. A példából azt is láthatjuk, hogy sokszor elég szinte csak egy szóra nézni, és azonnal tudjuk a választ: *érmet* és *gólt* *szerez*. Természetesen *gólt* *rúgni* is és *dobni* is lehet, és *érmet* is lehet *nyerni*, de a *szerez* az, amelyik a két szót együtt látva azonnal az eszünkbe jut.

Nehezebb kifejezések vagy idegen nyelv esetén sokat segíthet, ha egy listát készítünk, amelyből a diákok kiválaszthatják a helyes megoldást. Ez állhat két vagy több választási lehetőségéből is. E példa esetében a *szerez* és a *nyer* megfelelőnek tűnnek választási lehetőségként.

Az ezen az elven készített feladatok sokaságát lehet kitalálni. Például két vagy több keresés eredményét „összekeverve” a kulcsszó helyét üresen hagyva, a diákoknak kell megállapítani, hogy melyik mondatba melyik szó illik, vagy a szót milyen formában kell használni (igeragozás, igeidők, egyes-többes szám stb).

A nyelvtanulás egy másik nehézségéről, a homonímiáról is szólnunk kell. A magyarban az *ég*, *égő* vagy *vár* szerepel tipikusan a homonimák példaként a tankönyvben. Más nyelvekben is nehézségeket okoznak az ilyen szavak, az angolban meglehetősen sok is van belőlük. A homonimák jelentésének felismerésében nagy szerepet játszik a szöveggörnyezet és a kollokációk ismerete. Nézzük meg az angol *flat* szó konkordanciáit, és készítsünk listát különböző jelentéseiről a leggyakrabban velük együtt előforduló szavakkal együtt. A kereséskor a keresett szó előtti és utáni szavak ábécé sorrendben szerepelnek. A legtöbb esetben e három szó elegendő a jelentés felismeréséhez.

◀n her own for the previous year in a flat above a small craft shop that she ran
 ▶roughton's production, which makes a flat debut for the Birmingham Rep Company
 ▶rson pressed hard for a "premium", a flat deduction of 1s. a week from all unet
 ▶ndi, are not isolated mountains in a flat desert landscape. They have an influ
 ▶ment, the banning of "he that hath a flat nose", and the writing "the fathers +
 ▶haves finished a traumatic week on a flat note with the FT-SE index, measuring
 ▶ blamed for the setback. <p> After a flat opening beers perked up when it beca
 ▶d boorish Vic, face in repose like a flat tyre. Haydn Gwynne, looking uncannil
 ▶ expectations. Sales remained almost flat at £626m. The final dividend is unch

◀editated art, stressing contours and flat tones. Friends of Gauguin had organi+
 ◀mediately present one of colours and flat two-dimensional shapes. When we say +
 ◀hen the regions behind the waves are flat. These flat regions must be describe+
 ◀rsts of crossfire gabble in Ashley's flat-voiced singspeak. Even when an audib+
 ◀erkin's performances of Schubert's B flat major sonata, Wanderer fantasy and t+
 ◀qually outstanding Piano Sonata in B flat minor has yet to find favour with pi+
 ◀huffing up the stairs of her council flat, berating her indolent husband for b+
 ◀ a night-time raid on the deceased's flat, during which they attacked and kill+
 ◀k his BMW beside the flash docklands flat, close to his rough but pure roots, +
 ◀ng superbly to the final altissimo E flat _ a stratospheric note which she the+
 ◀d Liszt's Piano Concierto No. 1 in E flat as "The triangle concierto" because +
 ◀s year at Esterhaza, the Sonata in E Flat (Hob XVI:49). The difference is stri+
 ◀ it's better to try _" <p> "And fall flat on your face?" <p> "You're jumping t+
 ◀pirouettes and arabesques _ I'd fall flat on my face" but equally doesn't want+
 ◀> <hl> Wace Group rights issue falls flat </hl> <bl> By ALISON EADIE </bl> <st+
 ◀d Peter Walsh, who rode in the first Flat race trial there yesterday says: "I +
 ◀ack at Southwell is put on trial for Flat and National Hunt stables and the su+
 ◀the amiable Richard Muddle, a former Flat jockey, who allied his vast internat+
 ◀of a social occasion at Mrs Gorman's flat, attributing to her an "unseemly and+
 ◀A stocking footprint in blood at her flat was consistent with the size and sha+
 ◀pondent opted to live in a high-rise flat, most often confused with Sixties pr+
 ◀nd greater poverty." <p> He said his flat on the estate had been robbed by a m+
 ◀005 </dt> <hl> Deaf woman stabbed in flat </hl> <bl> By JACK O'SULLIVAN </bl> +
 ◀ Steve Cauthen may dominate the last Flat meeting of the season at the Berkshi+
 ◀lthy, appetizing meal in ten minutes flat, you should be able to do so. Health+
 ◀e with the Pattern, the programme of Flat racing adopted in 1965 to test the b+
 ◀a marketing problem in offering only Flat racing during the summer months, whi+
 ◀ to begin with a simple, relatively "flat" problem (in our case it was a large+
 ◀nd Jockeys Making The Running on The Flat </hl> <st> <sect> Sport Page 29 </se+
 ◀ircus ring unpainted, permitting the flat tone of his white ground to serve as+
 ◀consistencies in character or theme, flat and functional dialogue, awkward sel+
 ther was hot and the pitch typically flat." <p> The only disappointment for th+
 ough the sun shone and the water was flat, a slight head wind blunted the time+
 store-for-store basis as volume was flat and prices fell. <p> Michael Pickard+
 eneral Instruments, which is working flat out on it at its plant in San Diego, +

68. ábra: A *flat* konkordanciája

A következő feladatban a cél az, hogy a hiányzó szót az azt követő példák alapján találja ki a diák. Természetesen itt azt várjuk, hogy a diák ismerje fel az antibiotikum, heroin és aszpirin szót látva, hogy ezek az angol *drugs* jelentéskörébe tartoznak (magyarul viszont nem tudjuk a feladatot egy szóval megoldani), így a hiányzó szó a *drugs*.

rough less over-prescribing of _____ such as antibiotics
 and laxatives, and pounds 45 m
 in a pure state. Research into _____ such as heroin and
 cocaine has suffered for simila
 It was known that antiplatelet _____ such as aspirin
 could sometimes help, but doctors

69. ábra: Feladat a szuperordinátok és hiponímák gyakorlására

Szemantikai prozódia³²

Sokan talán még nem is hallották ezt a kifejezést, de azonnal rájönnek, hogy mit jelent, ha csak arra a két kifejezésre gondolnak, hogy *örömet* ??? és *bánatot* ??? . Ugye nem okozott gondot ennek a megfejtése? Az ehhez hasonló kifejezéseket gondolkodás nélkül használjuk az anyanyelvünkön, de amíg nem vizsgáljuk meg tudatosan a szöveggörnyezetet, nem tudjuk megmondani, hogy miért pont a *szerez* vagy az *okoz* kifejezéseket használjuk egyik vagy a másik esetben. Idegen nyelv esetén, a helyes nyelvhasználatot csak tanulással érhetjük el. A magyar nyelvben talán érezzük, hogy az *örömet szerezni* szoktuk, a *bánatot* pedig *okozni*. Az MNSZ-ben mind az *örömet*, mind pedig az *örömet* szót megkerestem, és a tőle jobbra álló szavakat ábécérendbe raktam. Az első érdekes megfigyelés az volt, hogy az *örömet* 1086, az *örömet* pedig 694 alkalommal fordult elő. Az *örömet* listát megfigyelve előfordult ugyan az *okoz* ige is, de egyrészt itt több esetben tagadással együtt fordult elő: *másoknak ez nem örömet okoz, hanem szenvedést*, másrészt a *szerez* kifejezéssel sokkal több konkordanciát találtunk. Mivel nem lehet az összes konkordanciát lekérni, így a hamis kép elkerülése érdekében, és a hipotézis igazolására a *bánat* és *szerez* szótövekre keresve kaptunk ugyan három konkordanciát, de alaposabban megnézve rá kell jönnünk, hogy az első mondatban a *szerez* igazából az *örömet* vonatkozik. A második esetben az *orosz bánattal* végződik a mondat, és csak a következő mondatban szerepel a *szerez*. A harmadik példában *szerez felszabadultságot*, és nem *bánatot* az összetartozó rész.

Alkorpusz: sajtó, szépirodalom, tudományos, hivatalos, személyes

Lekérdezés: ([lemma = "bánat"] []{0,5} [lemma = "szerez"]) | ([lemma = "szerez"] [] [lemma = "bánat"]) ;

Találatok száma: 3 db 0,02 db / millió szó

- | | | |
|----------------------------|-----------------------------|---|
| 1. nem tudhatja, mikor mi | szerez <u>V.e3</u> | majd örömet vagy bánatot <u>N.ACC</u> . Számomra az |
| 2. - Amerikai öröm, orosz | bánat <u>N.NOM</u> | Meglepetésre Michelle Kwan szerezte <u>V.TMe3</u> meg a |
| 3. és tapossa ki magából a | bánatot <u>N.ACC</u> | , a keserűséget, szerez <u>V.e3</u> olcsó felszabadultságot. |

70. ábra: A *bánat* és *szerez* lekérdezése az MNSZ-ből

Alkorpusz: sajtó, szépirodalom, tudományos, hivatalos, személyes

Lekérdezés: ([lemma = "bánat"] []{0,5} [lemma = "okoz"]) | ([lemma = "okoz"] []{0,5} [lemma = "bánat"]) ;

Találatok száma: 38 db 0,25 db / millió szó

1. szerető atyámtól. Hogy én **okoztam** V.Me1a maháradzsának a **bánatát** N.PSe3.ACC. bánt, hogy
2. a melegből. Talán nem **okozok** V.e1 **bánatot** N.ACC, ha mégis visszagondolok első
3. ? - Mindenkinek bajt meg **bánatot** N.ACC kell **okozni** V.INF. Az nagyon rossz lehet
4. mulat, de hogy sok **bánatot** N.ACC nem **okozott** V.Me3 neki rendőrség, kormányellenőrzés,
5. múlt el nap, hogy **bánatot** N.ACC ne **okozott** V.Me3 volna valakinek a szeleburdiságával.
6. múlt el nap, hogy **bánatot** N.ACC ne **okozott** V.Me3 volna valakinek a szeleburdiságával.
7. egy dolgot, nem akarok **bánatot** N.ACC **okozni** V.INF magának, de hány éves
8. mondta: - Nem akartam **bánatot** N.ACC **okozni** V.INF senkinek. Várákozva, keményen
9. belül örök örömeket és örök **bánatokat** N.PL.ACC **okoz** V.e3 az örök szerelem. Az

³² E kifejezéssel Louw (1993) írásában találkozhatunk először, de egyre több szerző használja művében, így tehát szakkifejezésként egyre elfogadottabbá válik.

10. (4) Keserőséget, **bánatot** *N.ACC* **okoz** *V.e3* vkinek. Keserítette sok bú
 11. , hogy ő most ekkora **bánatot** *N.ACC* **okozott** *V.Me3* a kisleány is meg a
 12. , hogy ő most ekkora **ánatot** *N.ACC* **okozott** *V.Me3* a kisleány is meg a
 13. zsidó volt, aki sok **bánatot** *N.ACC* **okozott** *V.Me3* neki túlzott csillogni akarásával,
 14. az egykori állampárt bajt és **bánatot** *N.ACC* **okozott** *V.Me3*, és annyi tanulságot azért
 15. Nagyon fájt, hogy **bánatot** *N.ACC* **okoztam** *V.TMe1* neki, el is döntöttem
 16. A társaságok mérlegadatai nem **okoztak** *V.Mt3* sem váratlan örömet, sem **bánatot** *N.ACC* az
 17. érzéseivel, de junior már **bánatot** *N.ACC* se tudott neki **okozni** *V.INF*, valahogy közömbös lett.
 18. Vörös Piroska nevezetű volt kedvese **okozta** *V.TMe3* szerelmi **bánatát** *N.PSe3.ACC* úgy
 19. is mindaz ellen, ami **bánatot** *N.ACC* gyötrődést **okoz** *V.e3* a nagyvilágban és a kisvilágban
 20. , másutt pedig a felhők **bánatot** *N.ACC* , kiábrándulást **okoztak** *V.Mt3*. Sokunkat nevetségessé

71. ábra: A bánat és okoz lekérdezése az MNSZ-ből

A fenti konkordanciákban is találunk további példákat arra, hogy *kiábrándulást*, *gyötrődést* *okoz* valaki vagy valami. Tehát vannak olyan igék, amelyeket csak bizonyos negatív jelentésű főnevekkel, másokat meg pozitívakkal használunk. Érdekes megjegyezni azt is, hogy az *okoz* angol és német megfelelői is hasonlóképpen viselkednek. Az alábbi példa a *verursachen* szemantikai prozódiját vizsgálja.

Forrás: Bonner Zeitungskorpus (IDS Mannheim)

Szoftver: Tim Johns & Mike Scott, *Microconcord*

A találatokat a kulcsszót megelőző szavak ábécérendjébe állítva láthatjuk

Vizsgálat tárgya: szemantikai prozódia

- 1 muß, dann wehe denen, die das **Ärgernis** verursachen. (Acheson spielte hiermit auf ei
 2 ld von Weber registrierten **Abweichungen** verursacht sein. Michael Globig. Mehr
 3 -Grenzkommandos beträchtliche **Aufregung** verursacht. Bei Redaktionsschluß war
 4 Prozent einen **Verlust** von 5504 DM aus, verursacht durch erhöhte Steuerzahlungen.
 5 um Teil durch die schärfere Besteuerung verursacht. Die HV soll am 6. Mai eine auf
 6 äden und **Verluste** unter der Bevölkerung verursacht haben. (Reuter - dpd - AP - UP).
 7 sie sonst noch darunter? Messer? Damit verursachte man weniger **Lärm** als mit einem
 8 gab der Münchener Rundfunk bekannt. Der verursachte **Sachschaden** beträgt 4,8
 9 rnommenen Rentenposten von 135 Mill. DM verursacht wurden. Dieser riesige **Verlust**
 10 en kann. den durch die Drei-Tage-Woche verursachten volkswirtschaftlichen **Verluste**

72. ábra: A verursachen szemantikai prozódija (Bill Dodd honlapjáról)

Fordítási ekvivalenciák

A rossz beidegződések sokáig megmaradnak, és sok diák fejében él az egy magyar szó = egy idegen szó képzet. E felfogás módosítására lehet felhasználni a következő konkordanciákra épülő feladatot. Az angol *leaf* szó konkordanciái közül válasszuk ki azokat, amelyek a (fa)levél jelentésben szerepelnek. A konkordanciákban szereplő kulcsszót fordítsák le a diákok. Ezek után nyomtassuk ki a *levél* konkordanciáit, ügyelve arra, hogy ne csak az előbbi értelemben szerepeljen. A fordításokban szerepelni fog a *letter*. A *letter* konkordanciáit úgy válogassuk ki, hogy legyen benne *betű*vel fordítható

is. Folytathatnánk a sort a végtelenségig. A fordítások eredményét foglalják a diákok valamilyen rendszerbe. A 73. ábra egy ilyen lehetséges ábrázolást mutat be.

leaf	levél
letter	
character	betű
digit	számjegy

73. ábra: A fordítási ekvivalensek egyik ábrázolási módja

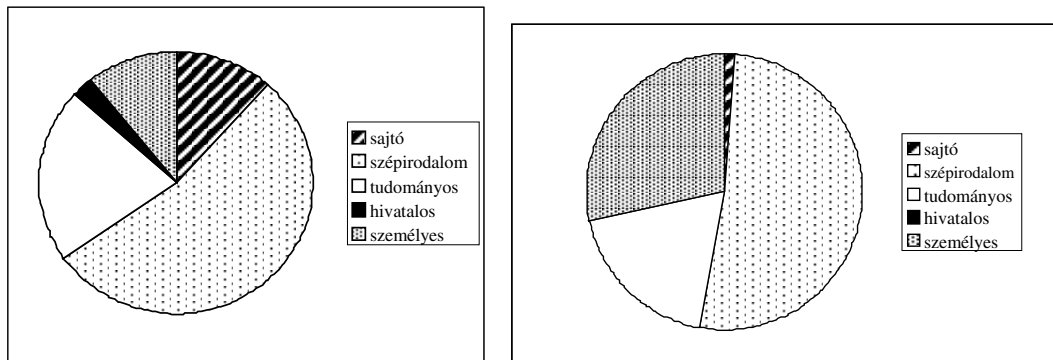
5.5.2. A „számok tükrében”

A konkordanciák alatt, mind a 65. ábra és a 66. ábra, az alkorpuszok szerinti megoszlás gyakoriságát és arányát is szemlélteti. A *vörös* 6135 alkalommal fordult elő a teljes korpuszban, ami 39,89 alkalmat jelent egymillió szavanként. Ugyanebben a korpuszban a *veres* 396 alkalommal fordul elő és ez 2,58 db/millió szót jelent. Mivel ugyanazt a korpuszt használtuk mindkét keresés esetén, elég a pusztá számokat összehasonlítani, hogy megállapíthassuk: a *veres* változatot sokkal kevesebbet használjuk, mint a *vöröset*. Az alkorpuszok vizsgálata alkalmat ad arra, hogy a diákok a különböző zsánerek stílusjegyeit, szókincsét alaposabban megvizsgálhassák. Tehát a következő kérdéseket lehet feltenni:

- Melyik alkorpuszban szerepel a *vörös* és a *veres* leggyakrabban, és mi lehet az oka?
- Mire következtetünk abból, hogy a hivatalos szövegekben egyszer sem, és a sajtóban is nagyon kis számban fordul elő a *veres*?

Ha az alkorpuszokbeli megoszlást nézzük, akkor láthatjuk, hogy a *vörös* legtöbbször a sajtóban fordul elő, aminek nyilvánvaló oka, hogy politikai értelemben használják. A *vörös* a megszokott köznyelvi változat, így nem meglepő, hogy a hivatalos szövegekben egyszer sem, és a sajtóban is elenyésző számban szerepel.

VÖRÖS			VERES		
sajtó	2402 db	29,65 db / millió szó	sajtó	22 db	0,27 db / millió szó
szépirodalom	1997 db	137,29 db / millió szó	szépirodalom	171 db	11,76 db / millió szó
tudományos	1118 db	54,44 db / millió szó	tudományos	88 db	4,29 db / millió szó
hivatalos	142 db	7,15 db / millió szó	hivatalos	0 db	0 db / millió szó
személyes	476 db	26,68 db / millió szó	személyes	115 db	6,45 db / millió szó



74. ábra: A *vörös* és a *veres* gyakoriságának összehasonlítása

Itt kell azt is megjegyeznünk, ha a vizsgálatokhoz használt korpuszok mérete különbözik, akkor teljesen hamis képet adna, ha csak az előfordulások számát hasonlítanánk össze. Így a *vörös* előfordulását megfigyelve láthatjuk, hogy a sajtóban 2402 alkalommal, a szépirodalomban pedig csak 1997 alkalommal fordul elő. Ha azonban az egy millió szóra eső előfordulást nézzük, azonnal látjuk, hogy a szépirodalomban négyszer olyan gyakran fordul elő, mint a sajtóban. Tehát maga a szépirodalmi korpusz jóval kisebb, mint a sajtó korpusza. Ha valaki saját maga készít korpuszt, akkor valószínű, hogy kisebb egységekre vetítve kell normalizálnia a kapott eredményeket, például 100 000 szóra vetítve. A kördiagram az MNSZ estében ezeket a normalizált arányokat mutatja.

A számok vizsgálata, tehát a statisztikai adatok vizsgálata az anyanyelvi beszélők esetében is fontos, mivel a nyelvi intuíció alapján az anyanyelvi beszélő meg tudja ugyan mondani, hogy egy mondat vagy szerkezet helyes-e, de a gyakoriság esetében az intuíció nem segít. A találgatásban a nem anyanyelvi beszélő is ugyanolyan esélyekkel indul tehát.

A különböző zsánerek, regiszterek vizsgálatakor megfigyelhetjük egy bizonyos szó vagy szerkezet előfordulásának gyakoriságát, vagy a leggyakrabban előforduló szavak listáját is összehasonlíthatjuk. Így például a beszélt és írott nyelv korpuszában leggyakrabban előforduló szavakat, vagy a szenvedő szerkezetek számát vizsgálva bizonyos következtetéseket vonhatunk le. Ezek egyben mintaként is szolgálnak majd hasonló stílusú szövegek alkotásához.

5.6. Számítógépes feladatok

Az eddig említett feladatok mindegyikét maguk a diákok is elvégezhetik a számítógép használatával. A számítógép használatának megkezdésekor érdemes olyan feladatokkal kezdeni, amelyeket nyomtatott változatból már ismernek a diákok. A számítógép használatának az az előnye, hogy a diákok saját maguk próbálhatják ki, hogy például hogyan változnak a vizuálisan könnyen felismerhető minták, ha a keresett szótól jobbra vagy balra eső szó alapján rendezzük a konkordanciákat ábécérendbe. Ha valamire felfigyel-

nek és ellenőrizni akarják, akkor azt azonnal megtehetik, és nem kell arra várni, hogy a tanár a következő órára kinyomtassa.

Vannak azonban olyan programok, amelyek csakis ilyen interaktív környezetben képzelhetők el, vagy hatásosak. Itt sokakban felmerülhet a kétség, hogy kisgyerekekkel nem lehet számítógépen az itt leírtakhoz hasonló feladatokat végezni. Paul Thompson, Alison Sealey és Mike Scott a TaLC 6. konferenciáján tartott előadást (2004) egy folyamatban levő kísérletről, amelyben két alsó tagozatos iskolai osztály (8-9 és 9-10 éves gyerekek) tanulói vesznek részt. A kísérlet során ők is a konkordanciák nyomtatott változatával kezdték, és a Wordsmith Tools program módosított kezelői felületét használták a számítógépes feladatokhoz a későbbiekben. Elsősorban a szófajok disztribúcióit és szinonimákat vizsgálták a gyerekek által feltett kérdések mellett.

Contexts

A Contexts (Johns, 1994) olyan számítógépes program, amely konkordanciákra épül. A program létrejöttéről a *Teaching and Language Corpora* című könyvben olvashatunk bővebben (Johns, 1997). A programot lehet megfigyelésre és tanulásra vagy kvíz formában való játékos tesztelésre használni. A kvízszerű használat tűnik a legérdekesebbnek, és a diákok önállóan is használhatják. A program az angol nyelv kollokációinak elsajátítását szándékozik elősegíteni, így menüi angol nyelvűek. Egy több mint 1000 kulcsszóra készült feladatsor is tartozik hozzá, amelyet a programmal együtt automatikusan letöltünk. A program szerkeszthető, ami azt jelenti, hogy ha más nyelv tanulására kívánjuk felhasználni, akkor a benne szereplő adatokat az általunk választott nyelvre kicserélhetjük. Ez persze jelentős időbefektetést igényel.

A CONTEXTS-ben szereplő kulcsszavak mindegyikéhez 10–10 konkordancia tartozik, melyeket az angol esetében már készen kapunk, de más nyelvek esetében magunknak kell kiválasztani és megszerkeszteni. A kvíz indításakor csak egy konkordanciát látunk, melyből hiányzik a kulcsszó. Egy konkordancia esetében talán több szó is beillik a szövegbe, így legtöbbször nem elég egy konkordancia megtekintése a helyes megoldás kitalálásához. Minden további konkordanciát egy gomb megnyomásával kell „kérni”. Bármikor lehet tippelni a hiányzó szóra, és ha nem sikerült eltalálnunk, akkor folytathatjuk a következő konkordancia megtekintésével. Bármikor kérhetünk egy kis segítséget, ami azt jelenti, hogy az egy kvízbe tartozó 10 kulcsszó mindegyike megjelenik a képernyőn, így csak azon kell gondolkodni, hogy ezek közül melyik illik a szövegbe.

A legtöbb számítógépes programmal az a baj, hogy már a legkisebb eltérés esetén is, például ha a kisbetű helyett nagybetűt használunk, hibásnak tekintheti a megoldást. Ez a program azonban a helyesírási hibákra is „intelligensen” reagál. A kvíz végén összefoglalja és értékeli teljesítményünket, majd tanácsot ad a további tanulást illetően. Természetesen ez is angol nyelven olvasható.

A programban szereplő konkordanciák megváltoztatásához a következő lépések szükségesek:

Válasszuk ki a megfelelő kulcsszavakat, és minden kulcsszóhoz válasszunk ki 10 megfelelő konkordanciát. Ezeket másoljuk át a Wordpad programba a következő formát követve:

Body Parts

9000

Roberto Mussi has recovered from an **ankle** injury and may replace Mauro Tassotti driving rain, gale-force winds and **ankle** deep mud - conditions not unfamiliar a sian philosopher of art, wore brown **ankle** boots with a zip. "I will not wear bla e other women were all competing in **ankle**-length dresses and elaborate hats. But ing my autograph book. I twisted my **ankle** as I landed, but I kept going, limping blouses, very short pleated skirts, **ankle** socks and strappy sandals. Commentator er who tied a rope around his son's **ankles** and dangled him upside down over the er needing treatment for a sprained **ankle**. But now Mr Whittaker, 55, a former co e throat, legs browned from knee to **ankle** - and all the rest startling white. Th football, where people kick at your **ankles**. They share out resin for your hands

*

168

11. Young females walk along, often **arm** in arm, not going anywhere in particular ding the country together by strong-**arm** methods. The results are a vindication of ning forward in his chair, with his **arms** folded across his chest and staring at t up in restful postures, folding our **arms** and crossing our legs; we sit, stand, sq nt were holding the animal in their **arms** as if it were a baby. In 11 per cent of ed round the car to take his wife's **arm**. "Come, my dear, we are going home," he t set the idealists' beliefs that all **arms** could be laid aside at once, and while t ary of Peking's overseas investment **arm**, the China International Trust and Invest ntered white men. The raising of an **arm** in some form of Hail or Wave salute is al d nurses tend to keep each other at **arm**'s length; no wonder the Ren had trouble c

*

75. ábra: Konkordanciák szerkesztése a Contexts programhoz

Az első sorban a cím szerepel (Body Parts), az alatta levő sorba egy számot írunk vagy üresen marad. A kulcsszó a szövegfájl 37. oszlopában kezdődik és minden konkordancia 80 betűből áll, ha a kulcsszó nyolc betű vagy annál rövidebb. Minden kulcsszóhoz 10 konkordancia tartozik, és minden fájlban legalább 10 kulcsszó szerepel. Minden egységet egy új sorban levő * zár le, és az utolsó egység után *** áll.

Ha a konkordanciák mellé utasításokat vagy feladatokat akarunk írni, akkor a következőt kell tennünk: a konkordanciák után a * helyett egy @ jel közbeiktatásával kell ezeket megadnunk úgy, hogy ne legyen több hat sornál, és ezután kell a * jelet tenni.

@

According to these contexts, what sorts of things can you acquire?
Which of the things you can acquire are Concrete and which Abstract?
How would you try to acquire something "by association"?
In these contexts where could you not use "get" instead of "acquire"?
#I hope I shall never acquire _.
#It takes a long time to acquire _.

*

76. ábra: Utasítások szerkesztése a Contexts programhoz

Az így elkészített szövegfájlt .con kiterjesztésű fájlra kell változtatni ahhoz, hogy a program felismerje. Ezek után a Contexts.ini fájlt kell módosítani. A hatodik sorban a Make Index=FALSE sort kell TRUE-ra változtatni és a fájlt így elmenteni.

```
Network=TRUE  
Log Quiz=FALSE  
Quiz Extension=QUZ  
Log Session=FALSE  
Session Extension=SES  
Make Index=FALSE  
Log Path=C:\CONLOG  
Line Printer=LPT1
```

77. ábra: A Contexts.ini fájl tartalma

A program futtatása után ezt az értéket változtassuk vissza az eredeti FALSE-ra.

A program eredetileg MS-DOS-ra készült, de a Windows 2000-es és XP változatán is jól működik. Maga a program tömörítve mindössze 529kb.

Interaktív címkéző program használata

A címkéző programok arra valók, hogy a szavak mellett feltüntessék a szófajt, és egyéb nyelvtani jellemzőket. Tony McEnery egy előadásában (AILA 2001, Tokyo) megemlíttette, hogy az egyetemi nyelvoktatásban nagy gondot okoz a nyelvtan, mivel az angol közoktatásban vagy 20 éven keresztül nem tanították. Így még az angol szakos hallgatók sem ismerték azt megfelelően. Az önálló gyakorlás és önellenőrzés legegyszerűbb módja az volt, hogy egy taggert használtak fel erre, amely a téves megoldásokat visszajelezte. A diákok szívesen használták a nyelvtani hiányosságok bepótlásának ezt a módját.

Párhuzamos konkordanciák

Mind a fordítók munkája, mind pedig a fordítóképzés elképzelhetetlen lenne számítógépes programok nélkül. Félreértés ne essék, nem a gépi fordítóprogramokra gondolunk, hanem a fordítást segítő programokra, mint például memóriabankok, amelyekben a már lefordított, és gyakran előforduló szakkifejezéseket, vagy terminus technicusokat tárolják a fordítók. Ezen programok mellett a párhuzamos konkordanciák is segítenek, elsősorban a fordítók képzésében. A 78. ábra az ilyen párhuzamos elrendezést szemlélteti (ParaConc program). A szövegekben tetszés szerint kereshetünk akár az angol, akár a francia szavak alapján. A keresett szót KWICK formátumban látjuk, a fordításokat pedig az ablak alsó részében teljes mondatok formájában (79. ábra). A két szöveg összehasonlítását támogató statisztikai funkciókat is elvégezhetünk, többek között disztribúciót vagy gyakoriságot vizsgálhatunk. A 80. ábra a gyakoriságra vonatkozó adatokat mutatja.

Attól függően, hogy milyen korpuszt használunk, vizsgálhatjuk az azonos művek különböző fordításait egy nyelven, vagy egyszerre több nyelven. A fordítás szempontjából az egyik legalaposabban elemzett mű a Biblia, melyhez viszonylag könnyen hozzá lehet férni különböző nyelveken elektronikus formában. Érdekes az ilyen vizsgálatokat klasszikus műveken végezni, hiszen azoknak sok nyelven létezik fordításuk, van úgy, hogy egy nyelven belül több is. A klasszikusok általában szabadon letölthetők az internetről, mert nem fűződnek hozzájuk copyright jogok.

ParaConc - [Alignment French (Standard) - English (United States) (DK-FR.TXT - DK-US.TXT): Segments]	
Dès 1971, le Danemark s'est rendu compte que la dégradation de la nature et de l'environnement nécessitait un effort particulier. Ainsi, il fut le premier pays industrialisé à prendre l'initiative de créer un ministère chargé de veiller exclusivement aux intérêts de l'environnement et de la nature.	As early as in 1971, Denmark realized that the impoverishment of nature and the environment called for special efforts to be made. This is why Denmark took the lead by establishing, as the first industrialized country, a ministry which was to deal exclusively with environmental matters and the interests of nature.
Tous les organismes publics et institutions du Danemark chargés des problèmes écologiques sont désormais du ressort du Ministère de l'Environnement.	A number of institutions and areas of responsibility, which had previously been spread over a number of ministries, were amalgamated into the Danish Ministry of the Environment.
Ce regroupement était la marque politique du désir exprimé par la société danoise d'améliorer la protection de la nature et de l'environnement.	The amalgamation into one body was a political manifestation of the Danish society's wish for more vigorous protection of nature and the environment.
Le Ministère danois de l'Environnement et ses cinq Directions comptent aujourd'hui environ 3000 employés, qui s'occupent de tout entre ciel et terre, au sens propre du terme.	Today, the Ministry of the Environment and its five agencies employ about 3,000 men and women who are engaged in virtually everything under the sun.
50% des employés du Ministère travaillent dans les zones forestières danoises relativement vastes - à l'échelle du pays - qui relèvent de la Direction Générale des Forêts et de la Nature.	Half the ministry's staff work in the --- according to Danish standards --- rather large forest districts, which are within the purview of the National Forest and Nature Agency.
La protection de l'environnement est la tâche du Ministère de l'Environnement, également chargé de la lutte contre la pollution marine. Le Service Géologique du Danemark (DGU) et l'Institut National de Recherche sur l'Environnement (DMU) collectent des informations sur le sous-sol danois et sur l'Environnement et la nature - données fondamentales pour les activités des directions administratives. La Direction Générale de l'Aménagement du Territoire veille à ce que les projets réalisés le soient avec créativité et imagination, en dûrespect de la nature.	Environmental protection is under the jurisdiction of the National Agency of Environmental Protection, which is also responsible for the antimarine pollution measures. The Geological Survey of Denmark and the National Environmental Research Institute build up knowledge of the Danish subsoil, nature and the environment. The National Agency for Physical Planning ensures that, without falling foul to the environment, physical planning is also effected with creativity and ingenuity.
Effort déterminé et à long terme.	Targeted and long-term Efforts
Les fins et les moyens de la politique danoise de l'environnement ont été, au fil des ans, régulièrement révisés.	Throughout the years, the aims and means of Danish environmental policy have been revised on a continuous basis.
L'évolution de la société et la prise de conscience accrue de l'ampleur des problèmes font que, même à l'avenir, il sera nécessaire d'ajuster les efforts.	Due to the evolution of our society and the growing perception of the scope of the problems, our efforts will have to be adjusted in future, too.
Au cours des années 70, la législation du Ministère de l'Environnement a subi de nombreuses réformes importantes.	Up through the 1970s, the Ministry of the Environment has implemented a number of major legislative reforms.
1 parallel file loaded	2,733 / 3,665

78. ábra: Francia–angol párhuzamos szöveg

ParaConc - [Parallel Concordance - [tous]]	
... de l'environnement et de la nature. Tous les organismes publics et institutions es affaires liées à l'environnement, et tous ceux que touchent les initiatives et le n considération de l'environnement dans tous les secteurs de la société a entraîné u ons globales et conjuguées qui engagent tous les secteurs de la société. Outre sa e de l'environnement sur notre survie à tous et le rapide effort effectué pour prése travaux de consultant dans pratiquement tous les pays du monde. L'éventail de ses ...	A number of institutions and areas of responsibility, which had previously been spread over a number of ministries, were amalgamated into the Danish Ministry of the Environment. In recent years, the integration of environmental considerations in the individual sectors of society has resulted in even closer cooperation between the Danish Governmental as well as non-governmental organizations can, for example, institute legal proceedings concerning environmental matters, and anybody affected by them. In international fora, Denmark advocates solutions which are holistic and cohesive, as well as binding for all sectors of society. Because Denmark at an early stage became aware of the environment's importance to the survival of mankind, and because of Denmark's early efforts to combat environmental problems, for more than ten years the Danish National Agency of Environmental Protection has participated in a vast number of consultancy assignments in most of the world.
6 matches	French (Standard) - Original text order
French (Standard)	Strings matching: tous
	2,733 / 3,665

79. ábra: A tous konkordanciái és fordításai

French (Standard)			English (United States)		
Count	Pct	Word	Count	Pct	Word
189	6.9155%	de	343	9.3588%	the
151	5.5251%	la	212	5.7844%	of
118	4.3176%	et	155	4.2292%	and
86	3.1467%	des	109	2.9741%	in
65	2.3783%	les	74	2.0191%	to
62	2.2686%	le	69	1.8827%	a
61	2.2320%	l'environnement	58	1.5825%	environmental
56	2.0490%	à	54	1.4734%	is
41	1.5002%	du	49	1.3370%	for
41	1.5002%	en	44	1.2005%	danish
31	1.1343%	pour	39	1.0641%	as
29	1.0611%	sur	33	0.9004%	environment
26	0.9513%	que	30	0.8186%	denmark
24	0.8782%	dans	29	0.7913%	are
23	0.8416%	au	29	0.7913%	nature
20	0.7318%	danemark	26	0.7094%	agency
20	0.7318%	nature	26	0.7094%	with
20	0.7318%	par	25	0.6821%	has
20	0.7318%	une	25	0.6821%	on
19	0.6952%	protection	24	0.6548%	that
18	0.6586%	ce	24	0.6548%	which
18	0.6586%	sont	21	0.5730%	also
17	0.6220%	plus	21	0.5730%	international
16	0.5854%	est	19	0.5184%	cooperation

1 parallel file loaded 2,733 / 3,665

80. ábra: Parallel szövegek gyakorisági listája

Végül azt is meg kell említenünk, hogy a korpusz hatalmas tárháza a kulturális jellegű információknak. Nem csak azért, mert olyan speciális kifejezések fordulhatnak elő például az angol különböző változataiban, amelyeket összevethetünk (pl. *tap*, *faucet*), hanem azért is, mert olyan eseményekre, művekre való utalások szerepelnek benne, amelyeket a tankönyvek nem említenek, de a köznapi beszédben gyakran használják.

5.7. Összefoglalás

Köztudott, hogy idő kell ahhoz, hogy a tudományos kutatás eredményei bekerüljenek az oktatásba. A számítógépek és az internet használatának széles körű elterjedését látva, és az európai közösségbe való tartozáshoz szükséges nyelvtanulás fontosságát figyelembe véve mindenképpen alkalmasnak tűnik az idő arra, hogy új lendületet kapjon a nyelvoktatás és nyelvtanulás hazánkban. A korpusznyelvészeti szakirodalma szinte kizárólag angol nyelvű, így csak kevesen juthattak hozzá eddig az erre vonatkozó információkhoz.

Sajnos elkerülhetetlen, hogy a javasolt irodalom is angol nyelvű. A korpuszra épülő szótárak és segédanyagok bemutatásával példát szeretnénk mutatni arra, hogy a magyar nyelvet tanítók és kutatók milyen anyagok készítésével járulhatnak hozzá a magyar idegen nyelvként tanuló diákok eredményességéhez és az anyanyelv oktatásához.

A saját készítésű feladatok leírása szintén arra szolgált, hogy ötleteket adjon, még ha idegen nyelvű példákat is mutattunk be sok esetben. Láthattuk, hogy nem feltétlenül szükséges a számítógép használata a tanórákon, de igazából a végső cél mégis csak az,

hogy a diákok maguk kezelhessék a programokat és saját kis „kutatásaikat” végezzék. Ez különösen igaz a felsőoktatásra, ahol a jövő fordítóinak, pedagógusainak és nyelvvel foglalkozó szakembereinek feltétlenül meg kell ismerniük a korpuszok használatát és az oktatásban való felhasználás lehetőségeit és módszereit.

E könyvből minden bizonnyal sok információ kimaradt, a honlapok esetleg változtak, és új programok jelentek meg a kézirat lezárása után, ezért egy magyar nyelvű honlapot készítettünk, ahol a korpusz iránt érdeklődők magyar nyelven olvashatnak további információkat a www.korpusz.com honlapon. Kérdéseiket és megjegyzéseiket a korpusz@hotmail.com címen várjuk.